

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΚΔ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1947

ΑΡΙΘ. 23-24

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ,

«Ἡ Ἐκκλησία, ἀπ' αἰώνων συμπαραστάτις τοῦ Γένους, μετ' αὐτοῦ συνορτάζουσα τὰς ἡμέρας τῆς δόξης καὶ τῆς εἰρήνης, μετ' αὐτοῦ συμπορευομένη τὸν δρόμον τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν ἀγῶνων, φορεῦς, ἐν ἀδιαιρέτῳ μετὰ τοῦ Γένους ἐνότητι, τῆς κιβωτοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, πενθεῖ σήμερον πένθος βαρύτατον, βλέπουσα νὰ χύνεται ἀστείρευτον τὸ αἷμα τῶν τέκνων τῆς εἰς ἀδελφοκτόνον ἀγῶνα. Ὅτε κατὰ τὰς σκοτεινὰς ὥρας τῆς προσφάτου δουλείας προσέβλεπε πάνελπις τὴν ἐρχομένην ἀπελευθέρωσιν τῆς Φυλῆς καὶ τὴν καθολικὴν δικαίωσιν τῶν πόθων τῆς, ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ, ὅτι εἰς τὰ τόσα δεινὰ τῆς Κατοχῆς θὰ προσετίθετο τῶν ἰδίων τῆς τέκνων ἡ παρεκτροπὴ ἀπὸ τὸν προδιαγεγραμμένον δρόμον τῆς Ἱστορίας. Ἔτι πλέον. Ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ ὅτι τόσοσιν βαθεῖα εἶχε συντελεσθῆ διάβρωσις ἑλληνικῶν συνειδήσεων, ὥστε νὰ λησμονήσουν τὸν λόγον τῶν ἰδίων τῶν ἀγῶνων, τὸν λόγον τῶν μόχθων καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἑλληνικῶν γενεῶν. Διότι, καὶ ἂν πολλακίς ἀμαρτήσασαι καὶ πολλακίς πλανηθῆσαι, οὐδέποτε ὅμως κατέστησαν αὐταὶ ἐπιλήσιμονες μέχρι σήμερον τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἀποστολῆς καὶ τοῦ καθήκοντός των ἀπέναντι τῶν ἰδεῶδων, τὰ ὅποια ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐξεπήγασαν διὰ νὰ καταυγάσουν καὶ νὰ κυριαρχήσουν ἐν τῷ κόσμῳ. Σήμερον δὲν πρόκειται περὶ ἀντιδικίας προσώπων ἀπλῶς, περὶ ἐκδηλώσεων ὑπερφιάλου φιλαρχίας, περὶ συμπτωματικῆς καὶ τυχαίας νόσου. Πρόκειται περὶ ἀντιδικίας πρὸς τὰ βαθύτερα ἔθνικα ἰδανικά καὶ περὶ ἀνταρσίας κατὰ τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ τοῦ Γένους, πρόκειται περὶ ὀργανωμένης, προμεμελετημένης ἀποπειρας νὰ καταλυθῇ δι' ἐπιμόνου, μακρᾶς καὶ ὑπούλου ἐργασίας ὁ ἔθνικὸς κόσμος, πρόκειται περὶ προσπαθείας ἀνιέρου νὰ χωρισθῇ ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν πραγματικὴν του κληρονομίαν, τὴν ἱστορικὴν του αὐτονομίαν καὶ τὴν μακραίωνα παράδοσιν αὐτοῦ.

Ἡ δοκιμασία μιᾶς βαρβάρου Κατοχῆς, ἡ ἐπακολουθήσασα ἐξαθλίωσις, ἡ πανταχόθεν ἐπιδειχθεῖσα λήθη καὶ ἀδιαφορία παρεπίκραναν

τὴν ψυχὴν πολλῶν καὶ τὴν κατέστησαν ὄριμον, ἵνα καταστῆ λεία τῆς προσωπικῆς αὐθαιρεσίας, τῆς βίας καὶ τοῦ πνεύματος τῆς καταστροφῆς. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν εἶναι πολλά τὰ αἴτια, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνοντο ἐν ἀρχῇ δεδικαιολογημένοι αἱ πλάναι, σήμερον πλέον, ὅταν ἀπεσαφηνίσθησαν καὶ εἰς τῶν πλέον δυσπίστων τὰ ὄμματα οἱ σκοποὶ καὶ ὅταν τὰ χρησιμοποιηθέντα μέσα δὲν ὑπῆρξαν παρὰ ἢ φθορὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἢ ἐγκληματικὴ δρᾶσις, ἐξικομένη μέχρι βεβηλώσεως τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων τῆς θρησκείας, ἐξέλιπον καὶ αἱ τελευταῖαι δικαιολογίαι. Σήμερον δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ἀμφιβολίας καὶ δισταγμοῦ καὶ διὰ πᾶν τέκνον, τὸ ὅποιον διατηρεῖ τὴν πίστιν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Γένους, μία εἶναι ἡ δόδος τοῦ καθήκοντος.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν γνωρίζει πολιτικὰς μερίδας, δὲν γνωρίζει κοινωνικοὺς διαφορισμοὺς. Εἰς τοὺς ἀνταγωνισμοὺς μεταξύ των πρὸς ἀνάληψιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ πρὸς ρύθμισιν τῆς πολιτικῆς τάξεως τῶν πολιτῶν ἡ Ἐκκλησία μένει ξένη. Ἄλλὰ δὲν δύναται νὰ μείνῃ ξένη ὅταν μία μερίς στασιάζῃ κατ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἔθνους, μετὰ τὴν ὑπαρξίν, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἰδανικά τοῦ ὁποίου εἶναι δι' ἀκαταλύτων δεσμῶν συνδεδεμένη. Δὲν παρέμεινε ποτὲ ἀδιάφορος ὁσάκις τὸ Ἔθνος ἐκινδύνευσε. Δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἀδιάφορος καὶ ὅταν πρόκειται περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ τῶν προαιωνίων ἰδανικῶν τοῦ Ἔθνους, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου εὐρέθῃ πάντοτε πρόμαχος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία.

Ἄλλὰ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγὴ ἀγάπης. Οὔτε ἐγκόσμιος κριτὴς εἶναι, οὔτε τιμωρός, οὔτε, πολὺ περισσότερον, ἐκδικητής. Θὰ αἰσθάνεται καὶ θὰ περιβάλλῃ πάντοτε τὰ τέκνα τῆς τὰ πνευματικὰ μετὰ τὴν ἄδολον ἀγάπην, μετὰ τὸν βαθὺν πόθον νὰ τὰ ἴδῃ ἀνανήφοντα, μετανοοῦντα, ἐπανερχόμενα εἰς τοὺς μητρικοὺς τῆς κόλπους διὰ νὰ τύχουν τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ τῆς συγγνώμης καὶ τῆς λήθης. Συμπορευομένη πρὸς τὴν φυσικὴν γενναιοφροσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ Ἐκκλησία καλεῖ τὰ τέκνα τῆς νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ νὰ

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν εὐσεβῆ ἑλληνικὸν λαόν.—† *Μητροπολίτου Σάμου Βιληγαίου* Αἱ ἰδιάζουσαι μορφαὶ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας: Ε' Ἡ μεταξὺ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἑσχατολογίας διαφορά.—† *Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιήλ* Τὰ ὑπὸ ἀριθμὸν κρυπτόμενα ὄνόματα.—*Π. Ν. Τσεμπέλα* Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Σύγχρονοι αἰτιάσεις κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ: Β' Θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον.—*Α. Φυτράκι*, Ἔργαται τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.—*Θεμ. Δ. Τσάτσου* βουλευτοῦ Ἀθηνῶν, Εἰσηγήσεις ἐπὶ τῶν ἀρθρῶν 1 καὶ 2 τοῦ Συντάγματος (συνέχεια).—*Παρατηρήσεων Στήλη*: Ἡ φωνὴ τῆς Μητροῦς.—Καὶ ἡ Κρήτη.—«Πρέπει».—Ἡ ἀνεῦ ἀρετῆς Ἐπιστήμη.—Ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία.—Τὸ προσωπεῖον τοῦ ὕλισμοῦ.—*Χρονικά*.—*Πνευματικὴ Κίνησης* (Π. Μιχαήλ, Μαρίνος Καλλιγᾶς, Κορινθίος Μιχαήλ, Σεραφεῖμ Παπακώστας, Β. Βέλλας, Γ. Βαλέτας, Μιχαήλ Ι. Γαλανός).—**Βιβλιοκρισία**: *Ἰωάν. Παναγοπούλου* Ἡ σιμωνία κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. ὑπὸ *Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιήλ*.

ἐμπιστευθοῦν ἑαυτὰ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἰδιαίτερος προέρχεται εἰς τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι θὰ παράσχη ὅλην τὴν ἠθικὴν αὐτῆς προστασίαν εἰς τὰ εἰλικρινῶς μετανοοῦντα καὶ μὲ νομοταγῆ διάθεσιν ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς Πατρίδος πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα. Καὶ οὐδεὶς πρέπει νὰ δυσπιστήσῃ εἰς τὰς συστάσεις αὐτὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δυσπιστία νοεῖται μόνον εἰς τοὺς λόγους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουν νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων, καθιστῶντες αὐτοὺς θύματα τῶν ἰδίῳν πολιτικῶν σκοπῶν. Σήμερον εἶναι καιρὸς ἀκόμη διὰ τὴν ἐπιστροφήν, ἣ ὅποια θὰ σώσῃ ψυχὰς καὶ θὰ ἐνδυναμώσῃ τὸ δοκιμαζόμενον Ἔθνος. Ἐν τῇ εὐημερίᾳ τοῦ ἔθνικοῦ συνόλου, ἣ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσῃ ταχέως τὴν κατάπαυσιν τοῦ σημερινοῦ σπαραγμοῦ, θὰ εὑρουν πάντες, δίκαιοι καὶ ἄδικοι, παθόντες καὶ μετανοήσαντες, τὴν γαλήνην, τὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἀτομικὴν προκοπὴν. Καὶ οἱ παθόντες, μὲ τὸν καιρὸν, θὰ λησμονήσουν ὡς χριστιανοὶ τὰ ἐγκλήματα, τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν θύματα. Καὶ οἱ μετανοήσαντες, διὰ τῆς ἐργασίας, τοῦ ζήλου, τῆς ἐμπράκτου μεταβολῆς, θὰ ἀνακτήσουν μὲ τὸν καιρὸν τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν των καὶ θὰ ἐτοιμάσουν ἐν εἰρήνῃ τὸ μέλλον τῶν τέκνων των.

Αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ καθήκοντος, αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ καλῶς ἐννοουμένου συμφέροντος διὰ πάντα, ὅστις δὲν ἀπεσπάσθη ὀριστικῶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν καὶ ὅστις δὲν παρεφρόνησε, βαυκαλιζόμενος ὅτι διὰ τῆς μεταφυτεύσεως ξένων ἰδολογῶν θὰ εὐτυχήσῃ ἐλέω αὐτῶν. Ἀλλὰ εὐάριθμοι πιστεύομεν ὅτι εἶναι οἱ τόσοι βαθέως νοσήσαντες. Ἡ εὐθυκροισία τοῦ ἑλληνικοῦ νοῦ, ἡ λεπτότης τοῦ ἑλληνικοῦ αἰσθήματος, ἡ λάμψις τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, τὸ βαθύ ἑλληνικὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα, εἶ-

ναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχουν ἀφήσει ἴχνη ἀνεξίτηλα, τὰ ὅποια εἰς μίαν εὐλογημένην στιγμήν θὰ ἀναλάμψουν καὶ εἰς τὰς πλέον συσκοτισθείσας ψυχὰς. Εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι πολλοὶ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι θὰ ἀνθέξουν μέχρι τέλους εἰς τὴν ἀρνήσιν καὶ δὲν θὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὰς παροτρύνσεις τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς σωφροσύνης. Δὲν εἶναι δυνατόν ἄνθρωποι γαλουχηθέντες ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας, ἀπὸ τὰ ἔθνικα ἰδανικά, ἴσως καὶ κρατερῶς ἀγωνισθέντες εἰς τοὺς ἔθνικοὺς ἀγῶνας, ἐν τέλει νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ μέθοδος τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἐγκλήματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγῇ εἰς σκοποὺς ὀρθοὺς καὶ ἀξίους τοιοῦτων θυσιῶν.

Ἄς ἀναπολήσουν οἱ τόσοι τραγικῶς πλανώμενοι ὅτι, ὅταν οἱ χριστιανοὶ ἠγωνίζοντο κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἄλλοι ἐγκλημάτου εἰς βάρος αὐτῶν, ποτὲ ὁμως αὐτοὶ δὲν ἐγκλημάτουσαν εἰς βάρος οἰουδήποτε. Μὲ τὸ ὅπλον τῆς ἀρετῆς κατέκτησαν τὸν κόσμον. Καὶ σήμερον πῶς εἶναι δυνατόν ὅ,τι αὐτοὶ κατέκτησαν εἰς τοὺς αἰῶνας μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς, νὰ καταστραφῇ μὲ τὴν δύναμιν τῆς βίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος;

Εἰς ὃ σημεῖον περιέστη ἡ σπαράσσουσα τὸ Ἔθνος αἵματηρὰ ἀνταρσία, οὔτε πλάνη δὲν χωρεῖ πλέον. Χωρεῖ ἡ συγγνώμη πρὸς τοὺς θέλοντας εἰλικρινῶς νὰ τὴν δεχθοῦν. Χωρεῖ ἡ ἀγάπη, ἣ ὅποια τελικῶς θὰ ἀνασυνδέσῃ τὸ διχασθὲν Ἔθνος εἰς μίαν οἰκογένειαν χριστιανικὴν, ἐν ὁμοιοῖα ἀγωνιζομένην ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸν κατηρσιπωθέντα τίμιον οἶκόν τῆς.

Ὁ Ἅγιος Θεὸς ἅς φωτίσῃ πάντας νὰ πράξουν τὸ ὀφειλόμενον ἐναντι τῆς Πατρίδος ἱερὸν καθήκον των.»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3ῃ Μαΐου 1947

- + Ο Ἀθηνῶν ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, Πρόεδρος
- + Ο Φθιώτιδος ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
- + Ο Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ
- + Ο Ἄρτης ΣΠΥΡΙΔΩΝ
- + Ο Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ΙΕΡΟΘΕΟΣ
- + Ο Φλωρίνης ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
- + Ο Δρυϊνουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
- + Ο Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ΑΝΔΡΕΑΣ
- + Ο Ἐδέσσης καὶ Πέλλης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
- + Ο Θήρας ΣΠΥΡΙΔΩΝ
- + Ο Κερκύρας καὶ Παξῶν ΜΕΘΟΔΙΟΣ

Α Π Ο Φ Θ Ε Γ Μ Α Τ Α

Προϋμότερον ἐν τοῖς ἀλλοιούτοις ἢ τοῖς οἰκείοις φιλοσοφοῦσιν ἄνθρωποι.

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Ὅμοιος ἀποπὸν παρὰ μικροῦ μεγάλᾳ αἰτεῖν καὶ παρὰ μεγάλου μικρᾶ.

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Τὰ ἴδια κατὰ ζωρὸν δίδου τοῖς ἀλλοιούτοις σχολάζειν.

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Ἡ φιλία καὶ τὸ διστακτικὸν ποιεῖ πλεῖστον.

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Ψυχὴ πένθει κατασχεθεῖσα, οὔτε εἰπεῖν, οὔτε ἀκούσαι τι δύναται ἂν ἔγινε.

(Χρυσόστομος)

ΑΙ ΙΔΙΑΖΟΥΣΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛ. ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟΝ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ε'. Ἡ μεταξὺ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐσχολογίας διαφορὰ.

Ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ εἶναι ἡ ἐπιβράβευσις τῆς ἐπιγείου ζωῆς εἴτε ὡς κόλασις, εἴτε ὡς δικαίωσις καὶ αἰώνια μακαριότης. Διὰ μὲν τοὺς Δυτικούς ἐν γένει ἡ μέλλουσα ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς θείας δικαιοσύνης, διὰ δὲ τοὺς Ἀνατολικούς εἶναι καὶ τοῦτο, ἀλλὰ περισσότερον προσδοκᾶται ὡς θρίαμβος τῆς θείας ἀγάπης καὶ ἀνακαινίσεως τῆς κτίσεως, ὡς θεώσεως τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι πλήρως ἀποσαφηνισμένη δογματικῶς ἡ κατάστασις τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς. Ἡ κόλασις, κατὰ τοὺς Δυτικούς, ὑφίσταται εἰς φυσικοκρατικὴν ἔννοιαν, ὡς χῶρος τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Δάντε εἰς τὸ ποίημά του. Οὕτω ἐκλαμβάνεται καὶ ἀπὸ ἐξέχοντα σοφοῦς. Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Γάλλος καθολικὸς Γοαγαι εἰς τὸ βιβλίον του *Le Catholicisme* μνημονεύει ἰδιαιτέρως τὸ καθαγέρητον πῦρ, ὅπου αἱ ψυχαὶ ἐκπληροῦν τὸν ἰλασμόν τῶν ἁμαρτιῶν των διὰ νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν χώραν τῶν δικαίων, ὅπως μνημονεύει καὶ τὸν Ἄδην, πού εἶναι ὁ ἀντίθετος χῶρος τοῦ παραδείσου. Ἡ Παναγία Παρθένος εἰσακούει, ὡς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς, τὰς οἰμωγὰς τῶν βασανιζομένων καὶ προστρέχει εἰς παραμυθίαν των. Ἡ Ἐκκλησία διαδέτει ὑπὲρ αὐτῶν ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν ὑπεράκτων ἔργων τῶν Ἁγίων. Ὁ Ὁριγένης, μὲ τὴν θεωρίαν του περὶ ἀπολυτρώσεως μέχρις ἐνός ὑπὸ τῆς σταυρωθείσης ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ἐντὸς τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε ἡ καθολικὴ λύτρωσις, οὔτε ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τοῦ κόσμου εἰς τὴν προτέραν, πρὸ τῆς πτώσεως δόξαν του, ὡς δοξασιὰ θρησκευτικαὶ ἦτο δυνατόν νὰ προέλθουν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως. Εἰμπορεῖ νὰ κατεδικάσθῃ ὁ Ὁριγένης ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἡ σκέψις του, ὅπως καὶ ἡ σκέψις ἄλλων ἀνατολικῶν Πατέρων, ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὸ βάθος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διετηρεῖτο ἡ πίστις μᾶλλον εἰς τὴν θεῖαν ἀγάπην, ὡς τὴν βαρύνουσαν δύναμιν εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, παρὰ εἰς τὴν θεῖαν δικαιοσύνην· «οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, εἶπεν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 12,48). Ὁ Tixeront, καθολικὸς θεολόγος, εἰς τὸ σύγγραμμά του «*Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne*», ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς καθολικῆς σωτηρίας ἦτο περισσότερον γέννημα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ ἔννοια τῆς Κολάσεως περισσότερον συμφυῆς εἰς τὴν Δύσιν.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ὅτι ὁ Ἄδης εἶναι δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ἡ κόλασις εἶναι δημιουργία τῆς κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία ἐνεφυσήθη εἰς τὸν ἀνθρώπον

1. Ν. Μπερδιάεφ, *De la destination de l'homme* σελ. 350.

ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ εἰς ἕκαστος δημιουργεῖ τὴν κόλασιν του, τὸν παράδεισόν του. Ἐντὸς τῆς ἐλευθερίας μετὰ τὴν πτώσιν διαπιστοῦται τάσις πρὸς τὸ κακόν, πρὸς τὸ μῖσος, τὸν φθόνον, τὸν φόνον, πρὸς τὴν ἀρνησιν, τὴν ἐκμηδένισιν, πρὸς τὸ μὴ ὄν, καὶ τάσις συγχρόνως πρὸς τὸ ἀγαθόν, πρὸς τὸ δίκαιον, πρὸς τὴν ἀγάπην, πρὸς πᾶν ἰδανικόν, πού προάγει τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Μέσα εἰς τὴν συσσώρευσιν τοῦ σκότους τῶν ἁμαρτιῶν ἐγκαθιδρύεται ἡ κόλασις. Ἡ κόλασις εἶναι ὑποκειμενικὴ κατάστασις καὶ ὄχι ἀντικειμενικὸς χῶρος, ὡς τείνει νὰ πιστεύῃ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία. Ἡ διαπίστωσις τοῦ σκότους ἐντὸς τῆς συνειδήσεως ἐφ' ἐνός, καὶ ἡ συναίσθησις πού παρᾶγει ἡ ἐξησθενημένη μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας προσωπικότητος τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὅτι ὑπάρχει ἀγαθὸς καὶ φωτεινὸς κόσμος ἀφ' ἑτέρου, γεννοῦν τὸν ἔλεγχον, τὴν θλίψιν καὶ τὸν πόνον ἀπὸ τῆς ἐκπτώσεως, ἀπὸ τῆς στερόσεως τοῦ θείου φωτός καὶ τῆς χαρᾶς τῶν δικαίων. Αὕτη ἡ ἀποψις πῶζει καὶ τὴν θεῖαν ἀγάπην, ἡ ὁποία δὲν συμβιβάζεται πρὸς κολασμοὺς καὶ αἰώνιους βασάνους τοῦ δημιουργήματος, καὶ τὴν ἐλευθερίαν πού γεννᾷ τὴν εὐθύνην εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀπόρροια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ αὐτοκαταδίκη του εἰς τὴν κόλασιν. Ὁ Κύριος κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν πρόκειται νὰ κἀμῃ διαπίστωσιν τῆς καταστάσεως τοῦ ἁμαρτωλοῦ, δὲν ἐπιβάλλει οὐδεμίαν ποινήν, διότι τοῦτο προσκρούει πρὸς τὸ πέλαγος τῶν οἰκτιρῶν του, τῆς θείας ἀγάπης, πού ἀκτινοβολεῖ καὶ ἀναδημιουργεῖ καὶ ἀνακαινίζει ὅλον τὸν κόσμον. Αἰώνια θὰ εἶναι ἡ τιμωρία τῶν ἁμαρτωλῶν; Πῶς συμβιβάζεται τοῦτο μὲ τὸ γεγονός, ὅτι, ἐνῶ ἐν χρόνῳ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος καὶ ἐντὸς ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος διαβιώσας ἠμάρτησε, μέλλει νὰ ὑφίσταται καταδίκην αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον; Αἱ ὡς ἄνω ἀπορίαι εἶναι πειρασμοὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν πρόκειται περὶ μυστηρίου, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος εἶναι ἀνεξιχνίαστον. Ἄλλως τε τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς γενέσεως τῆς ψυχῆς ἐντὸς τοῦ σώματος δὲν εἶναι λελυμένον. Ἡ ψυχὴ ὡς ἐλευθερία, ὡς προσωπικότης, ὡς πνεῦμα, εἶναι πνοὴ τοῦ Θεοῦ, πότε καὶ πῶς ὅμως ἐμφυσᾶται εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, παραμένει μυστήριον. Ἡ κόλασις δύναται μὲν νὰ ἰκανοποιῇ τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὴν ἀνθρώπινην ἀντίληψιν, ἀντιπαραβάλλεται ὅμως πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος. Τὸ μυστήριον τῆς θείας ἀγάπης θὰ γεννᾷ πάντοτε τὴν ἐλπίδα καὶ εἰς τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, ὅτι τὴν τελευταίαν λέξιν εἰς τὸ θεῖον σχέδιον τῆς Δημιουργίας θὰ τὴν ἔχη ἡ ἀγάπη, πού εἶναι τὸ στεφάνωμα τῆς ζωῆς.

† Ὁ Σάμου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Ἐπειτα (τελευταίον): ΣΤ'. Ἡ διαρόησις καὶ τὸ καθ' ἑαυτοῦ πνεῦμα ἐκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν.

Οὔτε ἐν πενίᾳ τὸ φρόνημα τοῦ βίου συστέλλειν εὐπρεπές, οὔτε ἐν περισσοῖα μέγα φρονεῖν ἀσφαλές.

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Οὐδὲν οὕτω δάκνει τὴν ψυχὴν ὡς ὄνειδος, οὐδὲν οὕτω τῆκει ψυχὴν καὶ διάνοιαν ὡς σκώμματα καὶ λοιδορία.

(Χρυσόστομος)

ΤΑ ΥΠΟ ΑΡΙΘΜΟΝ ΚΡΥΠΤΟΜΕΝΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Περὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως συμπληρῶν μελέτην τοῦ αἰδ. Ἐμμ. Μυτιληναίου ἔγραφα ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ», 15 Μαρτίου ἐ.ξ., συνεχίζων ἀναφέρω ὅτι καὶ ὁ Σεβ. πρῶην Λεοντοπόλεως κ. Σωφρόνιος εἰς σοβαρὰν αὐτοῦ μελέτην ὑπὸ τίτλον «Ἀποκαλυπτικά»¹ ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν περὶ τὸν ἀριθμὸν 666 τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὁ μυστηριώδης οὗτος ἀριθμὸς ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀτησχόλησε τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ὅμως πολλὰς ἀπήνησαν δυσχερείας ἵνα ἐξηγήσουν αὐτόν.

Ἦτο συνήθεια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑβραίων Καββαλιστῶν τῆς δι' ἀριθμῶν ἀποκρύψεως τῶν ὀνομάτων, ἥτις ἐξηκολούθησεν ἐφαρμοζομένη καὶ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους, ἦν καὶ αἱ Σιβύλλαι ἔκαμον χρῆσιν τῆς συνηθείας αὐτῆς, ἵνα ἀποκρύψωσι τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐν Πομπηξα ἀπαντῶνται ἐν τοιχογραφίαις ἀριθμοὶ κρυπτόντες ὀνόματα ἐρημνευθέντων κατόπιν, ἐξηκολούθησε δὲ ἡ συνήθεια αὕτη ἀπαντωμένη μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος, ὅπου ὁ Μοναχὸς Φίλιππος συγγραφεὺς τῆς Διόπτρας ἔκρυψε τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 980². Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια αὕτη, ὅπως ὁ Δάντης ἐν τῷ καθακτηρίῳ καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ὅπου ἀπαντᾶται καὶ εἰς δημοτικὰ τραγούδια. Μὲ τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας ἡσχολήθη ἡ χριστιανικὴ ἀνθρωπότης κατὰ διαφόρους τρόπους ἐρημνεύσασα αὐτόν. Ὁ Σεβ. συγγραφεὺς εἰς τὴν σοβαρὰν αὐτὴν μελέτην ἔχει περισυλλέξει πολλὰς τοιαύτας γνώμας καὶ ἡμετέρων καὶ ξένων ἐρημνευτῶν ἀπὸ τοῦ Ἱππολύτου, τοῦ Εἰρηναίου, τοῦ Ἀρέθα, τοῦ Ἀνδρέου Καισαρείας, τοῦ Λουθηροῦ καὶ πλείστον ἄλλων διαφοροτρόπως ἐρημνεύοντων τὸν ἀριθμὸν αὐτόν, ὅστις ἔμεινε ἀσύλληπτος εἰς τρόπον ὅστε φρονιμότερον ἐκρίθη μᾶλλον ἢ σωπῆ. Ὁ Σεβ. ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ἐρημνεῖαν τοῦ μυστηριώδους ἀριθμοῦ ἔλυσε τὸ κρυπτόμενον μυστήριον διὰ τῆς λέξεως *Τίτος* ὡς μετὰ πεποιθήσεως ἰσχυρίζεται. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἠγνόησε τὴν ἐρημνεῖαν τοῦ Θεοδώρου Λαυριώτου, καίτοι παρέμεινεν εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν καὶ ἡσχολήθη μετὰ τοῦ συνεργάτου του μακαρίτου Σπυριδωνοῦ μὲ τὸς κώδικας, ἀφοῦ ἐκεῖ ἔχουσι ἐναποθηρευθῆ τά μὴ κυκλοφορήσαντα σώματα ἐμποδισθέντα ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς κακοδόξου χαρακτηρισθείσης τῆς ἐρημνεῖας³. Ὁ Θεόδωρος λοιπὸν ἐρημνεύει τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν 666 ὡς ὑποκρύπτοντι τὸ ὄνομα *Μωάμεθ*, τὸ ὁποῖον ὅμως μεταβάλλει εἰς *Μοαμέτ* «ἀφοῦ κανένας κανὼν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τέχνης δὲν ἐμποδίζει τοῦτο» καὶ δίδει ὡς κάτωθεν τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς ἄλλος δίδει ἐκ τῶν παρα-

1. Πρβλ. «Θεολογία», τόμ. Α'. Ἀθήναι 1923 σελ. 300.

2. Πρβλ. Σπυριδωνοῦ ἱατροῦ Λαυριώτου ἔκδοσις Διόπτρας σελ. 247.

3. Ἀν' ἡνύμου ἐρημνεῖα εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀποκάλυψιν, Δεσφία 1800, εἶναι τὸ γνωστὸν μὴ κυκλοφορήσαν ἔργον τοῦ Θεοδώρου Λαυριώτου.

θετομένων πλείστον ἐρημνεῖων, ὡς ἐξῆς :

Μοαμέτις	40	Μ
	70	Ο
	1	Α
	40	Μ
	5	Ε
	300	τ
	10	ι
	200	ς
	666	Μοαμέτις

Ὁ Σεβασμιώτατος μετὰ τὴν ἐρημνεῖαν τοῦ ἀριθμοῦ 666, ἦν ἀπροκαλύπτως δίδει, ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι αὕτη ἐγγραφή ἐπὶ Τίτου Βασιλέως (79-80 μ. Χ.), ὅτε καὶ ἐγένετο ἡ καταστροφή τῆς Πομπηίας, καὶ συνεπῶς ἡ Ἀποκάλυψις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγγραφή ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τὴν αὐτὴν ἐρημνεῖαν δίδει *Μωάμεθ* ἢ ὀκτάτομος χειρόγραφος ἐρημνεῖα τοῦ Κυρίλλου Λαυριώτου (τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Λαύρας), ἦν ἐδώρησα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πρὸ ἐτῶν. Ἀλλὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ἠρημνευσε καὶ ὁ φιλόσοφος Ἀπόστολος Μακράκης¹, ὅστις ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς 666 εἶναι ὁ *Πάπας*, ὅστις ἔχει τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου 666 καὶ δὲν ἔχει τὸν ἀριθμὸν τοῦ Ἰησοῦ (σελ. 355), ὅστις εἶναι 888.

Ι	10
η	8
σ	200
ο	70
υ	400
ς	200
	888

Ἐν Καρδίτῃ

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος ΙΕΖΕΚΙΗΛ

1. Πρβλ. Ἐρημνεῖα τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπὸ Ἀποστ. Μακράκη ἔκδοσις δευτέρα Ἀθήναι 1928 σελ. 543.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Β'. ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΑΛΛΟΝ ΟΥΔΕΙΣ ΔΥΝΑΤΑΙ
ΘΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Ἡ ὀργάνωσις ἰσχυρῶν ἐθνῶν εἰς συγκεντροτικὰ δημοκρατικὰ κράτη, καθ' ἃ αὐτοὶ ὁ Ρῆβς ὁμολογεῖ, εἶνε κατὰ ὀλοσχερῶς νέον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν καὶ εἶνε προῖον τοῦ παγκοσμίου Μονοθεϊσμοῦ. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν φαίνεται μὴ δυσκολευόμενος ὁ ἀμερικανὸς συγγραφεὺς νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ Μονοθεϊσμὸς καὶ ἡ καθολικότης τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξε θεῖόν τι ὄντως καὶ ἐκπολιτιστικόν. Μετ' ὀλίγον ὁμως τὰ περὶ παγκοσμίου Μονοθεϊσμοῦ καὶ περὶ ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πρόσθετος καὶ τὸ περὶ καθολικῆς ἀγάπης καὶ συναδελφώσεως τῶν λαῶν, διδάγματα δὲν θέλει ν' ἀποδώσῃ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ συμπαρατάσσει μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν Ἑβραϊκὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν Ἰσλαμικὴν τοιαύτην.

Θὰ ὑπενηθυσώμεν πρωτίστως εἰς τὸν ἀμερικανόν

συγγραφέα, ὅτι ἤδη αὐτὸς οὗτος ὠμολόγησεν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶδε τὸν ἄνθρωπον κτῆνος, μολονότι εἶχε προηγηθῆ κατὰ χίλια καὶ πλεον ἔτη ὁ 'Ιουδαϊσμός. Θὰ τοῦ προσθέσωμεν ἀκόμη ὅτι διὰ τοὺς 'Ιουδαίους ὁ 'Ιεχωβά ἦτο ἀποκλειστικὸς Θεὸς τῶν 'Ιουδαίων, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἔθνη οἶον ἦσαν κῆνες καὶ ἀκάθαρτοι μέχρι σημείου, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ 'Ιουδαίων χριστιανοὶ τὸ σκανδαλίζονται ἀπὸ τὸ καινοφανές κήρυγμα τοῦ Παύλου, ὅτι ἐν Χριστῷ 'Ιησοῦ οὐκ ἔστι Ἕλληνας καὶ 'Ιουδαίους, περιτομῆς καὶ ἀκροβυστίας, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος». Καὶ ἐπὶ πλεον θὰ τοῦ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὀλίγας δεκαετηρίδας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῷ 70 μ. Χ., οἱ Ἑβραῖοι ἔπαυσαν ὑφιστάμενοι οὐ μόνον ὡς ἔθνος, ἀλλὰ καὶ ὡς σύστημα λατρείας. Ἡ καταστροφὴ τῆς 'Ιερουσαλὴμ ἐστέρησεν αὐτοὺς οὐ μόνον τοῦ ἐθνικοῦ των κέντρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ναοῦ των καὶ τῆς ἱερωσύνης των καὶ αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν νόμον λατρείας των. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς Μουσουλμανικοὺς λαοὺς θὰ ἴσκει νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ δημοκρατία ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει θεσμὸς ὅπως ξένος πρὸς αὐτοὺς, καὶ μόνον εἰς τὴν Τουρκίαν, φιλοδοξήσασαν νὰ ζήσῃ ὡς κράτος Ἑυρωπαϊκόν, εἰσῆχθη κατ' εὐρωπαϊκὴν ἐπίδρασιν ὁμιγενῶς, μόλις πρὸ δύο δεκαετηρίδων, ἀφοῦ διὰ βιαίας ἐπιβολῆς κατελύθη τὸ χαλιφάτον καὶ ἐδέχθη ἀνηλεῆ πλήγματα ἀπὸ τοὺς νεωτέρους μεταρρυθμιστὰς ἢ πατροπαράδοτος θρησκεία. Εἶνε λοιπὸν ἀδίκον νὰ συμπαρατάσῃ ὁ Ρήβς τὸν 'Ιουδαϊσμὸν καὶ τὸν μισαλλόδοξον 'Ισλαμισμὸν πρὸς τὴν καθολικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

'Ἄλλ' οὕτως ἢ ἄλλως ὁ ἀμερικανὸς συγγραφεὺς τὸ δόγμα, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐδημιουργήθησαν ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ διέπονται ἀπὸ ἑνα Θεὸν μὲ ἑνα νόμον ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων, θέτει καὶ τώρα ὡς ἀδιάσειστον θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ οἰκοδομηθῆ ἡ ζωὴ τοῦ νέου κόσμου. Τὸ θεμέλιον ἄρα παραμένει, ὁποῖον ἐτέθη μετὰ περισσῆς σαφηνείας καὶ πληρότητος ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ τὸ θεμέλιον αὐτό, τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ διεκήρυξεν ὡς θεμελιώδες δόγμα τοῦ ὁ Χριστιανισμὸς, τὸ ὁποῖον μετὰ δύο χιλιάδας ἔτη, καθ' ὅς ἤκμασαν καὶ παρήκμασαν καὶ ἐξηφανίσθησαν τόσα ἔθνη καὶ τόσοι πολιτισμοί, μένει μέχρι σήμερον ἀσάλευτον, δὲν εἶνε εὐκαταφρόνητον, ὅπως ἄλλως τε αὐτὸς ὁ Ρήβς ὁμολογεῖ. Ὁ θεσμὸς τῆς δημοκρατίας δὲν θὰ ἦνθει, ἂν κλείπῃ τὸ θεμέλιον αὐτό. Δι' αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλη, ὁμολογεῖ ὁ Ρήβς, δὲν ἦτο νοητὸν δημοκρατικὸν κράτος μὲ περισσοτέρους ἀπὸ 10, 000 κατοίκους. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅσων λέγει ὁ Ρήβς περὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας ἀποδεικνύεται σαφῶς, ποίας ὑπερησείας ἐν τούτῳ προσέφερον ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν. Οἱ μεγάλοι ἀσιατικοὶ πολιτισμοί, ὁ Κινεζικὸς καὶ ὁ 'Ινδικός, ὁμολογεῖ ὁ ἀμερικανικὸς συγγραφεὺς, εἶνε ξένοι πρὸς τὴν δημοκρατίαν, διότι βασιζόνται εἰς θρησκευτικὰ ἰδεώδη διάφορα κατὰ πολὺ τῶν ἰδικῶν μας. Εἰς τὰς 'Ινδίας, τὴν Κίνα, τὴν 'Ιαπωνίαν, ὀλόκληρον τὴν Ἀπὼ Ἀνατολήν, ὅπου «ζῆ ἢ ἢ μισή

ἀνθρώπων», αἱ ἀνισότητες δὲν θεωροῦνται ὡς κοινωνικὴ ἀδικία, διότι «ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως εἶνε μία ἄμεση δικαιολογία τῆς ἐνδείας, τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ τοῦ συστήματος τῶν τάξεων». Ἡ θρησκεία τοῦ Σιντοϊσμοῦ «ὅπου κάθε οἰκογένεια θεοποιεῖ τοὺς προγόνους τῆς» ὀδηγεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀριστοκρατικῶν τάξεων καὶ «ἀποκλείει ἀσφαλῶς κάθε μεταρρυθμισμὸν εἰς τὴν πατροπαράδοτον συγκροτήσιν τῆς κοινωνίας αὐτῆς». «Εἰς ἀκόμη δὲ μεγαλειότερον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν δημοκρατικὴν κοινωνίαν εὐρίσκονται ὁ Βραχμανισμὸς, ὁ Βουδδισμὸς, ὁ 'Ινδουισμὸς», οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ περὶ πολυθεϊκοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ περὶ μετεμψυχώσεως βασικά των δόγματα ἀποκλείουσιν ἀπὸ τὸν καθένα «τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιζητήσῃ ν' ἀλλάξῃ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας τῆς ὑπάρξεώς του», καταδικάζοντες ὡς ἁμαρτήματα «κάθε ἐπιθυμίαν βελτιώσεως τῶν ἐπιγείων συνθηκῶν». «Ἡ ὅλη κοινωνικὴ συγκροτήσιν τῶν λαῶν τούτων ἀντικατοπτρίζει τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἰδέας», «μία δὲ ἀπὸ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνίας εἶνε ὁ φυλετισμὸς, ἡ διατήρησις καὶ ἡ καθαρότης τῆς καταγωγῆς».

Αὐτὰ ὁμολογεῖ ὁ Ρήβς. Καὶ εἰς κάθε ἀμερόληπτον ἀναγνώσῃν δὲν γεννᾶται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα, πῶς ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς ἐκήρυξεν εἰς χρεωκοπίαν τὸν Χριστιανισμὸν;

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
"Ἐπεταί: Γ". Σύνγκρισις ἐξολίξεων.

ΕΡΓΑΤΑΙ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ὁ θεσμὸς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰ ἔτη παρέμεινε ἐν οὐσιαστικῇ ἀδρανείᾳ, τίθεται πάλιν ὑπὸ αἰσιωτέρας οἰωνοῦς εἰς ἐφαρμογὴν ἐπὶ νέων, εὐρυτέρων βάσεων. Τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τοῦ ἀναγκασιότατου τούτου διὰ τὴν σύγχρονον ἐκκλησιαστικὴν δράσιν θεσμοῦ ἤρχισεν ἤδη νὰ συζητῆ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὸ οἰκοδομούμενον σημαντικώτατον ἔργον σοβαρότητος τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ὀρθότατα δὲ πρᾶττον προέταξε πάντων τῶν λοιπῶν ζητημάτων τὸ τῆς ἐξευρέσεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν εἰδικευμένων στελεχῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν ὀμολογουμένως δύναται σήμερον ἰδίᾳ νὰ ἐπιτευχθῆ. Διὰ τοῦ παρόντος σημειώματος θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀπ. Διακονίας ἐπὶ ἐνὸς σεβαστοῦ ἀριθμοῦ προσώπων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο ἄριστα νὰ χρησιμοποιηθοῦν—ἔστω καὶ προσωρινῶς καὶ μέχρι τοῦ καταρτισμοῦ ἰδικῶν τῆς ἀπολύτως ἐργασιῶν—διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τῆς. Πρόκειται περὶ τῶν θεολόγων Καθηγητῶν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ Μέσῃ ἐκπαιδεύσει, οἵτινες, κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς ὑπηρεσίας, ἀνέρχονται εἰς 370. Οἱ κατὰ τὸ πλεῖστον λαϊκοὶ οὗτοι θεολόγοι ἔχουν περιορισθῆ σήμερον—μὲ ἐλαχί-

στας ἐξαιρέσεις—εἰς μίαν ξηρὰν διδακτικὴν ἐν τῷ Σχολείῳ ὑπηρεσίαν, πολλάκις ἄσχετον πρὸς τὴν εἰδικότητά των, ἀνευ σημαντικῆς δὲ συμμετοχῆς των εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν γραμμῶν αὐτῶν νὰ ἀναζητήσουν τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως ταύτης, οὐδὲ καὶ νὰ καταλογίσουν τὰς τυχόν εὐθύναις, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ τονίσουν ὅτι ἡ παράτασις τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι πλέον ἀπαράδεκτος καὶ ὅτι οἱ θεολόγοι οὗτοι δεόν ὀπωσδήποτε σήμερον νὰ ἐπεκτείνουν τὴν δρᾶσίν των καὶ ἐκτὸς τοῦ Σχολείου, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἕνα σημαντικὸν ἱεραποστολικὸν στρατόν—εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν ἐν τῷ πλαισίῳ δράσεως τῆς Ἀπ. Διακονίας—διὰ τὴν ἠθικὴν ἐξυγίανσιν τοῦ λαοῦ. Ἐνέχει δέ, νομίζομεν, μεγίστην σημασίαν ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα διαθέτουν, ἐκτὸς τῆς ἀρτίας θεολογικῆς των μορφώσεως, καὶ παιδαγωγικὴν τινα προπαιδείαν καὶ πείραν, ὅτι ὑπηρετοῦν ἐντὸς τῶν Σχολείων τῆς κρίσεως παιδικῆς ἡλικίας, εἰς τὰ ὅποια ἀνευ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν ἡ διεισδυσίαι τῆς Ἀπ. Διακονίας θὰ ἦτο δυσχερῆς, καὶ ὅτι εἰς τὰ μέρη, ἐνθα ὑπηρετοῦν, ἀσκοῦν, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς καθηγητικῆς αὐτῶν ιδιότητος, μίαν σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἄκρως ἐπωφελῆ, καὶ διὰ τὸ ἐξωσχολικὸν ἱεραποστολικὸν ἔργον των.

Μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων δύναται νὰ ἀναζητήσῃ ἡ Ἀποστ. Διακονία τοὺς ἀνά τὴν Ἐπικράτειαν πρῶτους ἐργάτας τῆς, οὐχὶ βεβαίως προσλαμβάνουσα ἀδιακρίτως πάντας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς, ἀλλὰ ἐκλέγουσα καὶ ἐκπαιδεύουσα τοὺς ἱκανωτέρους ἐξ αὐτῶν καὶ μάλιστα τοὺς προσφερομένους αὐτοβούλως νὰ ἐργασθῶν—ὀπωσδήποτε μὲ ἰδιαιτέραν ἀμοιβὴν—διὰ τὴν πραγμάτων τῶν σκοπῶν τῆς. Οἱ θερινοὶ μῆνες τῶν σχολικῶν διακοπῶν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν εἰδικὴν ταύτην ἐκπαίδευσιν τῶν θεολόγων εἰς τὸ νέον αὐτῶν ἔργον ὑπὸ τὴν μορφήν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς, τρόπον τινά, μετεκπαιδεύσεως.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δὲν δύναται ἢ νὰ ἐπικροτήσῃ μίαν τοιαύτην διεύρυνσιν τοῦ πεδίου τῆς δράσεως τῶν εἰδικῶν διὰ τὴν ἠθικο-θρησκευτικὴν ἀγωγὴν καθηγητῶν του, ἰδίᾳ σήμερον, ὁπότε ἡ ἐξυγίανσις τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς μαστιζούσης αὐτὸν ἠθικῆς κρίσεως κρίνεται ὑπὸ πάντων ὡς ἄκρως ἐπιτακτικῆ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ δύναται τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο σημαντικώτατα τὴν καρποφόρον ἐφαρμογὴν τῆς προτεινομένης χρησιμοποίησεως τῶν θεολόγων Καθηγητῶν, ἐὰν—καταλλήλως διαφωτιζόμενον—ἤθελεν ὀρίσει μεταξὺ τῶν καθηκόντων των καὶ τὴν γενικωτέραν ἠθικοθρησκευτικὴν δρᾶσίν των ἐν τῇ πόλει ἐνθα ὑπηρετοῦν καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς δράσεως τῆς Ἀπ. Διακονίας, ἤθελε δὲ ἐπὶ πλέον διατάξει νὰ σημειοῦται εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐκθέσεις των καὶ ἢ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ ἐπίδοσις αὐτῶν.

Ἐὰν ἡ ἀναδιοργανουμένη σήμερον Ἀπ. Δια-

κονία κατορθώσῃ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ προσλάβῃ—πάντως κατόπιν σχετικῆς ἐκπαιδεύσεως—εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐν μέρος μόνον τῶν εἰδικῶν αὐτῶν προσώπων, θὰ εἶναι εἰς θέσιν ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος νὰ διαθέτῃ καὶ ἐντὸς τῶν μέσων Σχολείων καὶ εἰς τὰ σπουδαιότερα ἀστικά κέντρα τῆς χώρας—μὲ μικρὰν σχετικῶς οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν—ἕνα ἀξιόλογον ἱεραποστολικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποβοηθήσῃ πολὺ τὸ κατηχητικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον τῆς.

A. ΦΥΤΡΑΚΙΣ

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 1 ΚΑΙ 2 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ *

3. Ἡ ἐλευθερία τῆς συμμορφώσεως ἐκάστου
πρὸς τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ συνείδησιν.

Ἡ ἐλευθερία τῆς συμμορφώσεως ἐκάστου πρὸς τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ συνείδησιν συνίσταται: α) εἰς τὸ ὅτι οὐδεμία διάκρισις ἐπιτρέπεται βάσει τῆς θρησκείας ἢ τῆς ἐκκλησίας εἰς ἣν ἀνήκει τις, β) εἰς τὸ ὅτι εἰς οὐδεμίαν πράξιν ἢ παράλειψιν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ τις ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, γ) εἰς τὸ ὅτι οὐδεὶς ὑφίσταται περιορισμὸς εἰς τὸ συνεταιρίζεσθαι ἐπὶ θρησκευτικοῖς σκοποῖς, δ) εἰς τὸ ὅτι πᾶς τις δύναται νὰ προβαίῃ μόνος ἢ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ κατ' οἶκον ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθέρως εἰς τὴν τέλεισιν τῆς ἰδίας λατρείας καὶ τέλους ε) εἰς τὸ ὅτι οὐδεμίαν συνέπειαν ἐπάγεται ἢ μεταβολὴ θρησκευτικῆς πεποιθήσεως.

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς θρησκευτικῆς ἰσότητος ἀποκλείει τὸν καθορισμὸν τοῦ θρησκευματος ἢ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἕκαστος ἀνήκει, ὡς ἰδιότητος ἀπαιτουμένης πρὸς κατάληψιν οἰασδήποτε δημοσίας θέσεως ἢ ἀξιώματος ἢ ὡς ἰδιότητος ἀποκλειούσης τὴν κατάληψιν τοιαύτης θέσεως ἢ ἀξιώματος.

Ἐὰν ὁμοῦς ἡ θέσις ἢ τὸ ἀξίωμα, περὶ οὗ πρόκειται, συνδέεται πρὸς ὠρισμένην θρησκείαν, ὁ νόμος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δύναται ν' ἀπαιτήσῃ ὁ διοριζόμενος ἢ ἐκλεγόμενος νὰ πρεσβεύῃ ἀπαραιτήτως τὴν θρησκείαν ταύτην.

β) Ἡ ἀρχή, καθ' ἣν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ διὰ νόμου ἢ ἐπιταγῆς τῆς διοικήσεως εἰς πράξιν ἢ παράλειψιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, ἐκτείνεται μέχρις ὅριου τινός. Τὸ ὄριον τοῦτο διαγράφεται ἐκ τῆς νομικῆς πρωτευούσης ὑποχρεώσεως πάντος καὶ νὰ προβαίῃ εἰς τὰς ὑπὸ τῆς πολιτείας γενικῶς ἀπαιτουμένας καὶ συνεπῶς ὀφειλομένας μὴ θρησκευτικῆς φύσεως ἐνεργείας καὶ νὰ παραλείπῃ ὅ,τι γενικῶς ὑπὸ ταύτης ἀπαγορεύεται, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ὁ σκοπὸς τῆς ἀπαγορεύσεως

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 168.

1. Βλ. Ν. Ν. Σαριπόλοῦ, σελ. 336. κ. ε.

δικαιολογείται ως εξ άλλων λόγων, φύσεως μη θρησκευτικής¹. Είς περίπτωσιν συνεπώς αντιθέσεως τῆς θρησκευτικῆς υποχρεώσεως ἀποχῆς πρὸς τὴν ἐναντι τῆς πολιτείας τυχὸν ὑφισταμένην υποχρέωσιν ἐνεργείας ἢ εἰς περίπτωσιν ἀντιθέσεως τῆς θρησκευτικῆς υποχρεώσεως ἐνεργείας πρὸς τὴν τυχὸν ἐναντι τῆς πολιτείας ὑφισταμένην υποχρέωσιν ἀποχῆς, ἐπικρατεῖ ἡ ἐναντι τῆς πολιτείας ὑφισταμένη υποχρέωσις. Οὐδεὶς ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ ζητήσῃ νὰ ἐξαίρεθῇ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἐπειδὴ ἀπαγορεύει τὴν ἐνόπλιον βίαν ἢ θρησκεία του, μηδὲ νὰ ἐξαίρεθῇ τῆς υποχρεώσεως πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τῆς ἐργασίας κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτάς, ἐπειδὴ ἡ θρησκεία του θεωρεῖ τὴν Κυριακὴν ἐργάσιμον ἡμέραν.

Τὸ ζήτημα προσλαμβάνει ὅλως ἰδιαίχθουσαν μορφήν προκειμένου περὶ δόσεως ὄρκου².

Οὐδεὶς νόμος παρ' ἡμῖν ἐπιβάλλει τὴν δόσιν ὄρκου κατὰ τὸν τύπον ὠρισμένης θρησκείας. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύνταγμα καὶ πλεῖστοι νόμοι ἐπιβάλλουσι τὴν δόσιν ὄρκου ἢ ἐκ τῆς δόσεως αὐτοῦ ἐξαρτῶν τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων, τοῦ ὄρκου διδομένου κατὰ τὸν τύπον τῆς θρησκείας, τὴν ὅποια ἀσπαζέται ὁ δίδων τὸν ὄρκον. Συνεπῶς οὐδεὶς ἀσπαζόμενος θρησκείαν ἐπιτρέπουσαν τὴν δόσιν ὄρκου δύναται νὰ ἐναντιωθῇ κατὰ νόμου ἐπιβάλλοντος τὴν δόσιν ὄρκου ἢ ἐξαρτῶντος ἐξ αὐτῆς τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων³.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ θρησκεία τοῦ καλουμένου νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον ἢ οὗτος οὐδεμίαν ἀκολουθεῖ θρησκείαν, εἶναι δηλαδὴ ἄθεος; Ἀναμφιβόλως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐπιβολὴ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου, ὡς καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐξάρτησις κτήσεως ἢ ἀπωλείας δικαιωμάτων, παραβιάζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως *lato sensu*. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν ἐν προκειμένῳ ποτὲ νὰ γίνῃ λόγος περὶ κατισχύσεως τῆς ἐναντι τῆς πολιτείας υποχρεώσεως πρὸς ὀρκοδοσίαν, διότι πρωτεύει τῆς ἐναντι τῆς θρησκείας τυχὸν ὑφισταμένης, υποχρεώσεως πρὸς ἀποχὴν ἢ ἐναντι τῆς πολιτείας ὑφισταμένη τυχὸν υποχρέωσις πρὸς ἐνέργειαν μόνον ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι φύσεως θρησκευτικῆς. Ἡ ἀντισυνταγματικότης ὅμως τῶν περὶ ὄρκου διατάξεων εἶναι μόνον ἐνδεχομένη⁴, ὑφιστα-

ται δηλαδὴ μόνον ἐναντι τῶν ἀσπαζομένων θρησκείαν ἀπαγορεύουσιν τὸν ὄρκον καὶ ἐναντι τῶν ἀθέων.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἀσπαζομένους θρησκείαν ἀπαγορεύουσιν τὸν ὄρκον ἢ ἀντισυνταγματικότης πάσης διατάξεως ἐπιβαλλούσης τὴν δόσιν ὄρκου ἢ ἐξαρτώσεως ἐξ αὐτῆς τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων οἰασδήποτε φύσεως εἶναι δεδομένη ἅμα τῇ ἀποδείξει πρῶτον ὅτι ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν δόσιν τοῦ ὄρκου εἶναι πράγματι ὀπαδὸς τῆς Α θρησκείας καὶ δεύτερον ὅτι ἡ Α θρησκεία ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀθέους δὲ ἀρκεῖ ἡ ἀπόδειξις ὅτι εἶναι ἄθεοι, διότι ὄρκος, ἐπικλήσις τοῦ θεοῦ δηλαδὴ, πᾶρά τοῦ μὴ πιστεύσαντος εἰς τὸ θεῖον, δὲν εἶναι νοητός, διότι *iuramentum est divini nominis attestatio*. Ἄλλὰ μεταξὺ τῶν ἀθέων δέον νὰ διακριθοῦν οἱ μηδέποτε ὑπαχθέντες εἰς ὠρισμένην θρησκείαν, οἱ ἀνέκαθεν ἄθεοι δηλαδὴ, ὡς εἶναι τὰ τέκνα τῶν ἀθέων, τῶν καταστάντων ἀθέων διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων. Οἱ ἀνέκαθεν ἄθεοι, ἀποδεικνύοντες τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν ἄθεοι, νομιμοποιούνται ἐπικαλούμενοι τὴν ἀντισυνταγματικότητα τοῦ νόμου τοῦ ἐπιβάλλοντος τὴν δόσιν ὄρκου ἢ ἐξαρτῶντος ἐξ αὐτῆς τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων. Ἄλλ' οἱ καταστάντες ἄθεοι καὶ ἀνήκοντες προηγουμένως εἰς ὠρισμένην ἐκκλησίαν δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθοῦν ἀπλῶς νεωτέραν ἐσωτερικὴν πεποίθησιν μηδέποτε ἄλλοτε δηλωθεῖσαν. Ἀπαιτεῖται, ἵνα νομιμοποιηθοῦν ἐπικαλούμενοι τὴν ἀντισυνταγματικότητα νόμου ἐπιβάλλοντος τὴν δόσιν ὄρκου ἢ ἐξαρτῶντος ἐκ αὐτῆς τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων, νὰ ἔχουν προβῆ—ἀδιάφορον ἐὰν πρὸ μακροῦ χρόνου ἢ προσφάτως—εἰς πανηγυρικὴν περὶ τῆς ἀποχωρήσεως αὐτῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκον, δήλωσιν.

Ἄλλως διανοίγεται ὁδὸς εὐρείᾳ καταστρατηγήσεως τῶν περὶ ὄρκου διατάξεων καὶ δὲν συντρέχει λόγος ἵνα θεωρηθῇ ὅτι ἡ δόσις ὄρκου παραβιάζει τὴν θρησκευτικὴν συνειδήσιν ἐκείνου, ὅστις δὲν συνησθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ προβῆ εἰς δήλωσιν ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκε.

Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀντισυνταγματικότητος τῶν νόμων τῶν ἐπιβαλλόντων ὄρκον ἢ ἐξαρτῶντων ἐκ τῆς δόσεως αὐτοῦ τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν δικαιωμάτων γεννῶνται πλεῖστα ὅσα παρέπόμενα ζητήματα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ ἐὰν δύναται νὰ ἐξετάσθῃ ἐν ποινικῇ δίκῃ ἢ ἀστικῇ δίκῃ, ὡς μάρτυς, ὁ ἀρνούμενος νὰ ὁμώσῃ τὸν νόμιμον ὄρκον καὶ ἐὰν ἐπάγεται καὶ ποῖας ἐπάγεται συνεπείας ἢ ἀρνησις αὕτη, ἐὰν ἐπάγεται σὺννεπείας ἢ μὴ δόσις ἐπαχθέντος, ἀντεπαχθέντος ἢ ἐπιβληθέντος δικαστικοῦ ὄρκου καὶ ποῖας καὶ ἐὰν ἐπάγεται

1. Βλ. τὴν θεμελιώδη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔρευναν τοῦ Fr. Fleiner, *Schranken der Kultusfreiheit*, 1903, καὶ G. Anschütz, *Die Verfassungsurkunde für den preussischen Staat von 31 Januar 1850*, I, 1912, σελ. 228 κ. ἑ.

2. Βλ. Α. Βαμβέτσου, σελ. 119 κ. ἑ. Arangio-Ruiz, *Diritto costituzionale italiano*, 1913 σελ. 208. G. Anschütz, *Ε. ἀ.* σελ. 277 κ. ἑ. καὶ Wirbt, *Glauben und Gewissensfreiheit, ἐν Grundrechte und Grundpflichten der Reichsverfassung*, II, 1930, σελ. 345 κ. ἑ.

3. Βλ. Γ. Ράμμου, Ὁ ὄρκος ὡς μέσον ἀποδείξεως κατὰ τὴν Π.Δ., 1937.

4. Βλ. Θ. Δ. Τσάτσου, Τὸ ἐνδικὸν μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως, 1938, σελ. 120 κ. ἑ.

συνειπείας και ποίας ή μη δόσις τοῦ διατεταγμένου ὄρκου τοῦ διοριζομένου εἰς δημοσίαν θέσιν ἢ ἀναδεικνυομένου εἰς δημόσιον ἀξίωμα¹.

Γενικῶς δεῖον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ νόημα τῆς δόσεως ὄρκου ἐγκείται εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τῆς πιθανότητος ὅτι ὁ δῶσας τὸν ὄρκον λέγει τὴν ἀλήθειαν ὡς ἐκ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ θεοῦ, τιμωροῦ τοῦ ψεύδους. Κατὰ ταῦτα ἡ ὄρκοδοσία εἶναι τὸ τελευταῖον ὑπόλειμμα τῆς θεοδικίας². Ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τῆς πιθανότητος ὅτι ὁ δῶσας τὸν ὄρκον λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ ὡς ἐκ τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ ψευδορκία.

γ) Τὸ συνεταιρίζεσθαι ἐπὶ θρησκευτικοῖς σκοποῖς σημαίνει δύο τινὰ σύμπηξιν ἐκκλησίας καὶ ἴδρυσιν θρησκευτικοῦ σωματείου³.

Ἡ ἐκκλησία δὲν εἶναι σωματεῖον⁴, ἀλλ' εἶναι συνεταιρισμὸς ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ τοῦ ὄρου, τῇ προσηκούσῃ ἐν προκειμένῳ. Εἶναι σύνολον προσώπων ἀπὸ κοινὴν θρησκευτικὴν πίστιν διαπνεομένων καὶ κοινὴν λατρείαν τελούντων. Ἡ σύμπηξις ἐκκλησίας οὐδεμιᾶς χρήζει ἀδείας ἢ ἐγκρίσεως⁵. Δύναται ὅμως διὰ νόμου νὰ καθιερωθῆ δηλωσις ὑποχρεωτικῆ, ἀπλῶς πρὸς γνώσιν, περὶ τῆς ἰδρύσεως νέας ἐκκλησίας.

Τὸ θρησκευτικὸν σωματεῖον εἶναι τὸ συγκροτούμενον κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἀρθρ. 78 κ. ἐ.

Ἡ ἴδρυσις συνεπὶς θρησκευτικοῦ σωματείου προστατεύεται κατὰ τὸ ἀρθρ. 11 τοῦ Συντάγματος καὶ ὑπόκειται εἰς τοὺς ὄρους καὶ τοὺς περιορισμοὺς τῶν διατάξεων περὶ σωματείων.

Οὐδέποτε δύναται διὰ νόμου ν' ἀπαγορευθῆ ἢ νὰ δυσχερανθῆ ἢ ἴδρυσιν θρησκευτικοῦ σωματείου ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ του, ἐφ' ὅσον ἡ διδασκαλία τῆς θρησκείας, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται, δὲν ἀντίκειται εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ δὲν διδάσκει διδάγματα ἐπικίνδυνα εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Ἐκ τούτου δὲν ἔπεται βεβαίως ὅτι συγχωρεῖται ἢ ἴδρυσιν καὶ ἡ λειτουργία θρησκευτικοῦ σωματείου προτιθεμένου νὰ μεταχειρισθῆ μέσα πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ του, ἀντικείμενα εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ ἐπικίνδυνα εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν, ἢ σωματείου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἔσεται ὁ προσηλυτισμὸς.

δ) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρως τελέσεως τῆς λατρείας εἶναι πρᾶκτικῶς σπουδαιότατη, δοθέντος

ὅτι πᾶσα θρησκεία εἰς τὴν λατρείαν ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν.

Ἡ λατρεία πάσης γνωστῆς θρησκείας προστατεύεται καὶ τελουμένη κατ' οἶκον (devotio domestica ἢ exercitium religionis privatum) καὶ τελουμένη δημοσίᾳ (devotio publica ἢ exercitium religionis publicum), ἐν ὑπαίθρῳ μὲν τηρουμένων τῶν περὶ δημοσίων συγκεντρώσεων διατάξεων, ἐν ἐκκλησίᾳ δὲ ἐλευθέρως.¹

Ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας δὲν εἶναι ἀπεριόριστος. Οὕτω :

Ἀπαγορεύεται ἡ λατρεία ἢ ἀντικειμένη εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη, ἔστω καὶ ἂν ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τῆς θρησκείας, περὶ ἧς πρόκειται, δὲν ἀντίκειται εἰς ταῦτα.

Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ λατρεία ἢ θέτουσα ἐν κινδύνῳ ἢ διαταράττουσα τὴν δημοσίαν τάξιν. Συνεπὶς ἡ λατρεία ἢ τελουμένη ἐπὶ σκοπῷ προκλήσεως ἢ κατὰ τρόπον διεγείροντα σκοπῶς τὰ πάθη ἀπαγορεύεται. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ προθέσεως προκλήσεως ἢ διεγέρσεως τῶν παθῶν, ἐφ' ὅσον ἀποτέλεσμα τῆς λατρείας ἔσεται ἡ πρόκλησις καὶ ἡ διεγερσις τῶν παθῶν, ἡ λατρεία δύναται νὰ περιορισθῆ τόσο, ὥστε νὰ μὴ ἐπέρχωνται τ' ἀποτελέσματα ταῦτα καὶ τότε μόνον ν' ἀπαγορευθῆ, ὅταν δὲν ὑπάρχει τρόπος ἀποφυγῆς τῆς προκλήσεως ἢ τῆς διεγέρσεως τῶν παθῶν.

Τέλος ἀπαγορεύεται ἡ λατρεία ἢ τελουμένη ἐπὶ σκοπῷ προσηλυτισμοῦ. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὅμως ἡ τέλεισις τῆς λατρείας κατὰ τὸ καθιερωμένον σύστημα δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μέσον προσηλυτισμοῦ. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ λατρεία προσλαμβάνῃ πανηγυρικότητα προδήλως δυσανάλογον πρὸς τὴν δικαιολογουμένην ἐν τῶν πραγμάτων.

Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ λατρεία δὲν ἀπαγορεύεται κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, τὰ κατ' αὐτὴν τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Δύναται συνεπὶς οἱ τελούντες μὴ ἀπαγορευομένην λατρείαν ὄχι μόνον ν' ἀποκρούσων πᾶσαν ἐπέμβασιν τῆς πολιτείας κατατείνουσιν νὰ παρεμποδίσῃ ἢ νὰ περιορίσῃ ταύτην, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν προστασίαν τῆς πολιτείας κατὰ παντός, ὅστις ἤθελε διαταράξει τὴν τέλεισιν αὐτῆς. Συντρέχει ἄλλως τε ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρθρ. 194, 199 καὶ τοῦ 200 τοῦ Π. Ν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀρθρ. 194, τοῦτο ἔχει ἀναμφιβόλως ἐφαρμογὴν ὡς πρὸς πᾶσαν θρησκείαν. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ ἀρθροῦ 199 ὑποστηρίζεται ὅτι ἐφαρμόζεται μόνον προκειμένου περὶ τῶν γνωστῶν καὶ ἀνεγνωρισμένων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποτεθῆ εὐρυτέρα ἢ ἔκτασις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθρ. 194 ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθρ. 199. Προφανῶς ἄλλωστε ὡς «ἐκκλησία» ἐν ἀρθρ. 199 νοεῖ-

1. Αἱ σχετικαὶ πρὸς τ' ἀνωτέρω ζητήματα ἀπόψεις ἐκτίθενται κατωτέρω εἰς τὸ προστιθέμενον ἐν τέλει παράρτημα.

2. Βλ. Γ. Ράμμου, ἔ. ἀ., σελ. 3 κ. ἐ.

3. Βλ. Ν. Ι. Σαριπόλου, III, σελ. 309 καὶ Ν. Ν. Σαριπόλου, σελ. 342 κ. ἐ. καὶ σελ. 344, ὑποσ. 2.

4. Βλ. Ἐπ. Φιλιππίτου, Ἡ ἐκκλησία ὑπὸ τὸ οἰκονομικόν, 1912, σελ. 22 κ. ἐ.

5. Βλ. Ν. Ι. Σαριπόλου, III, σελ. 303 κ. ἐ., Θ. Φλογαίτου, Ἐγχειρίδιον, 1895, σελ. 446, ὑποσημ. 1 καὶ Κ. Ράλλη, Κ. Βασιλείου καὶ Δ. Ι. Τσάτσου, Γνωμοδότησις, ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας, χιγ', σελ. 116-118.

1. Βλ. G. Anschütz, ἔ. ἀ., σελ. 188 κ. ἐ. καὶ Ν. Ν. Σαριπόλου, σελ. 340 κ. ἐ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ φωνὴ τῆς Μητρὸς.

Ἐλάλησεν ἡ Μητὴρ Ἐκκλησία πρὸς τὰ εἰς τὴν κατὰ τῆς πατριδος ἀνταρσίαν παρεκτραπέντα τέκνα της, καὶ ἡ ατορική αὐτῆ φωνὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης πεποιθήσαμεν οὐ θὰ εὖρη τὴν προσήκουσαν ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας τῶν πλανηθέντων. Ἡ Ἐκκλησία, κατ' ἐξοχὴν ἐνοποιὸς δύναμις, καλεῖ τοῦ χωρισμοῦ τὰ θλιβερὰ θύματα πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς κόλπους της, διότι, ὡς εἶπεν ὁ θεὸς Χρυσόστομος, «τὸ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐνωσεως ἔστι καὶ συμφωνίας ὄνομα». Ἐκκλησία γέγονεν οὐχ ἵνα διηρημένοι ὦμεν, ἀλλ' ἵνα οἱ διηρημένοι συνημμένοι». Ἀκουσάτωσαν, λοιπόν, τῆς διὰ τῆς συνοδικῆς Ἐγκυκλίου διαπεμφθείσης πρὸς αὐτοὺς μητρικῆς φωνῆς οἱ εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον ἀγῶνα ἐμπλακέντες καί, ὁσονδήποτε κἂν τὰ ἐξαφθέντα πάθη ἐξηγγρίωσαν ἐνίων τὰς ψυχὰς μέχρις ἀσυλλήπτου ἐγκληματικότητος, ἢ εἰς τὴν νοσητὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιστροφὴν θὰ ἀποβῆ ἐντελῶς ἡμερωτικὴ διότι, ὡς ἡ ἱστορία της μαρτυρεῖ, «ἔλαβεν ἡ Ἐκκλησία ἀλόγους ἀνθρώπους, καὶ οὐ σώζει μόνον, ἀλλὰ καὶ μεταβάλλει λαμβάνει ἡ Ἐκκλησία κόρακα, καὶ ἐκπέμπει περιοριζομένη λαμβάνει λύκον, καὶ ἐκπέμπει αὐτὸν πρόβατον...».

Καὶ ἡ Κρήτη.

Τὸ μίσημα τῆς κατὰ τῆς πατριδος ἀνταρσίας φαίνεται μεταδοθὲν καὶ εἰς τὴν κρητικὴν ἐθνικὴν ἀκρόπολιν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἱερά ἐπαρχιακὴ Σύνοδος
ται ὁ χώρος, ἐν ᾧ τελεῖται ἡ λατρεία καὶ οὐχὶ τὸ ἠθικὸν καθίδρυμα τὸ οὕτως ἀποκαλούμενον. Ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν δέον νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ τὸ ἄρθρ. 200.

Δοθέντος ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ συνεπῶς ἡ τῆς λατρείας δὲν ἐξασφαλίζεται εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' εἰς πάντας, οἱ περιορισμοὶ οἵτινες δύνανται διὰ νόμον νὰ τεθοῦν προκειμένου περὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ συνέρχεσθαι ὡς πρὸς τοὺς ἀλλοδαπούς—δοθέντος ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἐξασφαλίζεται διὰ τοῦ Συντάγματος μόνον ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας—δὲν δύνανται νὰ τεθοῦν, οὐδὲ τιθέμενοι τυχὸν ἰσχύουν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συνελεύσεως ἢ συνεταιρισμοῦ ἐπὶ θρησκευτικῷ σκοπῷ.

ε) Ἡ ἀρχὴ ὅτι οὐδεμίαν συνέπειαν ἐπάγεται ἡ μεταβολὴ θρησκευτικῆς πεποιθήσεως ἀποτελεῖ συμπλήρωμα τῆς περὶ θρησκευτικῆς ἰσότητος ἀρχῆς. Δύνανται συνεπῶς ἀκωλύτως νὰ μεταβάλλῃ τις θρήσκευμα ἢ ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει, τῆς ἐκκλησίας μὴ δικαιουμένης νὰ λάβῃ μέτρα κατὰ τὸ ἐγκαταλείποντος αὐτὴν ἄλλα, πλὴν ἐκείνων, τὰ ὅποια εἶναι ἠθικοῦ καὶ μόνον χαρακτῆρος καὶ δὲν ἐπάγονται κινδύνους διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν.
(Συνεχίζεται)

τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς πρὸς τὸ χριστοπεπώνυμον ἀπάσης τῆς νήσου πλήρωμα καλεῖ τοὺς παρεκτραπέντας νὰ κατασιγάσουν τὰ πάθη τῆς διχονοίας. «Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ», κραυγάζει πρὸς τὰ τέκνα της ἡ κρητικὴ Ἐκκλησία. «Φερόμεθα πρὸς τὸν κρητικὸν καὶ τὴν καταισχύνην.. Ἄν δὲν συνέλθωμεν καὶ συνεπιθῶμεν, οἱ ἐπικρατούμενοι κίνδυνοι ἔλλοχεύουν διὰ νὰ μᾶς διαλύσουν.. Ἐσπάρη μεταξύ μας τὸ μίσος καὶ ἡ ἐχθρὰ, ἡ ἀπαισία καὶ δολερὰ διχόνοια.. Διὰ τὸ ἄδελφὸς τὸν ἀδελφόν; ὁ Ἕλληνας τὸν Ἕλληνα, ὁ ὀρθόδοξος τὸν ὀρθόδοξον νὰ σπαράσῃ μὲ πάθος καὶ μανίαν; Ποῖος ἐνέκρωσε καὶ ἀπεξήρανε τοῦ Ἕλληνο-χριστιανοῦ τὴν εὐγενικότητα τῆς ψυχῆς;.. Ἄς ἐνωθῶμεν καὶ ἄς ἐνωθῶμεν ὅλοι τὸ γενικὸν προσκλητήριον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατριδος...».

«Πρέπει».

Εἰς ἐπ' ἑοχάτων συγκροτηθὲν συνέδριον τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ προέδρου αὐτοῦ ὑπουργοῦ τῆς βρετανικῆς κυβερνήσεως ἠκούσθη καιριαγισμὸς ὅλος ἐπαλλήλων «πρέπει»: «πρέπει» νὰ ἀπαλλαγῶμεν τοῦ φόβου τοῦ πολέμου διὰ νὰ γείνη ὁμοῦς τοῦτο «πρέπει» νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ νόμος ἀντὶ τῆς βίας, «πρέπει» νὰ ὑπάρξῃ ὁμαδικὴ ἀμυντικὴ ἄμυνα, «πρέπει» οἱ ἐξοπλισμοὶ νὰ περιορισθοῦν καὶ διακανονισθοῦν διὰ διεθνoῦς συμβάσεως, καὶ πολλὰ ἄλλα «πρέπει», ἀφθόνως περιλαμβανόμενα εἰς τὸν Χάρτην τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἐσπευσεν ὁμοῦς νὰ κατακλείσῃ τὴν εὐκόλον ταύτην προπολογίαν του ἐν ἀποκαρδιωτικῇ ἀφελείᾳ ὁ ἐπίσημος ἀγορητής: «Ἀλλὰ ὅποιος δῆποτε φαντάζεται ὅτι ὅλα αὐτὰ δύνανται νὰ μετατραποῦν εὐκόλως εἰς ἔργα, καταδικεύει τὴν ἀγνοίαν του». «Ὁ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον: ὅλοι γνωρίζομεν τὴν δεοντολογίαν τῆς τε ἀτομικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ σπανιώτατα βλέπομεν μεταφραζόμενα εἰς ἔργα τὰ πάντοτε ὄρατα «πρέπει». Μετὰ τὴν προφορικὴν τῶν ἐξαγγελίαν, ἀκολουθεῖ μία εὐφραδεστάτη ἀπελπιστικὴ «Ἄ-πρέπεια».

Ἡ ἀνευ Ἀρετῆς Ἐπιστήμη.

Ἐἶδησις ἐκ Γαλλίας ἀνέφερεν, ὅτι ὁ Πρῶτανις ἐνὸς γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, συλληφθεὶς ὡς συμμοριτὴς κибδηλοποιῶν, ἀπεπειράθη αὐτοχειρίαν. Καὶ προεκήθη ἐντεῦθεν κατάπληξις ἐπὶ πᾶσι ὅτι μία ἀνωτάτη ἐπιστημονικὴ κορυφὴ εὐρέθη ἀναμειγμένη εἰς σπεῖραν παραχαρακτιῶν. Ἄλλ' εἶνε πασίγνωστον τὸ μεταξὺ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀρετῆς ὑφιστάμενον δυστυχῶς διαζύγιον, εἰς τὸ ὅποῖον ὀφείλεται ἡ πᾶσα κακοδαιμονία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ διάρρηξις τῆς συναλλήλου προόδου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια μάλιστα σήμερον μαστίζουν τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας. Τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶνε τὸ συμβάδιμα τῆς γνώσεως, τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐκ τῆς ἀδιασπαστοῦ συναρτήσεως τῶν ὁποίων καὶ μόνως δύνανται νὰ δημιουργηθῆ ἄριστος καὶ γνήσιος ἄνθρωπος. Τὴν ἀνευ ἀρετῆς ἐπιστήμην ὁ Πλάτων ἀπεκάλεσε πα-

νοουργίαν, δὲν εἶνε δὲ σπανία ἢ συνάντησις σοφῶν κεφαλῶν μὲ διεξευγμένην ἀπὸ χρηστὴν συνείδησιν πολυγνωσία. Ὁ ἄγγλος ποιητὴς Tennyson εἶπεν, ὅτι ἡ Ἀλήθεια, τὸ Ὁραῖον καὶ ἡ Ἀρετὴ δὲν εἰμποροῦν νὰ χωρισθοῦν χωρὶς δάκρυα. Καὶ οἱ ποταμοὶ τῶν δακρύων, ποῦ ἔχρυσεν ἕως τῶρα καὶ χύνει καὶ θὰ χύνη ἀκόμη ἢ ἀνθρωπότης, ἀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀπ' ἀλλήλων χωρισμὸν τῶν ὑψίστων αὐτῶν Ἀξιών.

Ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία.

Ἐν τῷ ἐνθροονιστηρίῳ του λόγῳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κόων Ἐμμανουήλ, διαπιστῶν τὴν ἐπὶ τῇ ἀνακτῆσει τῆς ἐλευθερίας χαρὰν τῶν δωδεκανήσιων, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ὅτι τότε μόνον ἢ χαρὰ αὕτη θὰ ἦνε «πεπληρωμένη», ὅταν ἦνε συνδεδεμένη μὲ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν.

«Διὰ νὰ ἦναι ὅμως ἡ χαρὰ ἡμῶν αὕτη «πεπληρωμένη», ὡς εἶπεν ὁ ἀκόιμπος πατὴρ τοῦ κόσμου Κυβερνήτης Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἅς μὴ ἐπαναπαυθῶμεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου, χάριτι Χριστοῦ, ὡς ποιμένος, καὶ ποιμένος πρώτου τοῦ θεοπέμπτου ἐλευθέρου ἡμῶν βίου, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἡμῶν ὡς ποιμνίου, ἀπὸ τῆς ποιμαντορικῆς ταύτης σκοπιᾶς, καὶ κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, συναισθάνομαι ὅτι ὁφείλω νὰ διακηρύξω, ὅτι πᾶσα ἐλευθερία, ἔθνικὴ, πολιτικὴ, καὶ οἰασδήποτε ἄλλης φύσεως, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἀροῦχτως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν, μὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ «ἔσοι ἀνθρώπου», μὲ τὴν νίκην καὶ τὴν ἐλευθερίαν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, πᾶσα ἐλευθερία διεξευγμένη ἀπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας ἀπρβαίνει εἰς κακὸν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δωδεκανήσιοι, εἰσορχόμενοι εἰς τὴν νέαν ἐθνικὴν, πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν, ὅπου ἐφεξῆς θὰ ἀνήῃ τῆς ἐλευθερίας ἡ αἴρα, μὴ λησμονήσωμεν ποτὲ δι' εἰμῶτα, καὶ πρόπει πρὸ παντὸς τὴν θέαν ἡμῶν ταύτην νὰ διατηρήσωμεν, δι' εἰμῶτα «πολιταὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ», οὐρανοπολίται, «μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ», «τέκνα τῆς Ἐκκλησίας», «λαὸς τοῦ «Κυρίου». Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάλεσε καὶ καλεῖ ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ἐλευθερία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστός ἠλευθέρωσε ἡμᾶς, εἶναι εὐχὴ ἡμῶν νὰ ἀνάσση πάσης ἄλλης· νὰ δίδῃ τὸν τόνον καὶ τὴν κατεύθυνσιν καὶ τὴν προὴν εἰς πᾶσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους, εἰς ποιμένας καὶ εἰς ποιμανομένους. Ἄν τοῦτο δὲν συμβαίη, καὶ εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἐλευθερὸς μὲν πολιτικῶς, δουλὸς δὲ εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὴν πλάνην καὶ τὰ πάθη, τότε τὰ ἔργα αὐτοῦ θὰ εἶναι, κατὰ κανόνα, «ἔργα τοῦ σκότους», καὶ ἡ φθορὰ καὶ ἡ δυστυχία θὰ εἶναι οἱ ἀχώριστοι τῆς κοινῆς ἀντροφοί...»

Τὸ προσωπεῖον τοῦ ὕλισμου.

Μολλὰ ἐγράφησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ τῆς πρὸς τὴν θρησκείαν δῆθεν στροφῆς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Ἐν τούτοις πᾶσαι αἱ σχετικαὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου πράξεις του οὐδὲν ἕτερον ἀπετέλουν ἢ χρησίμων δι' αὐτὰ καιροσκοπικὸν προσωπεῖον, ὡς ἐπιβεβαιῶσθαι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτὸς τῆς Ρωσίας ὡσικῆς διασπορᾶς Μητροπολίτης Ἀναστάσιος εἰς τὴν πασχάλιον ἐγκύκλιόν του, καὶ γράφει διαπρηπῆς ἀμερικανὸς δημοσιολόγος.

«Τὰ μέτρα ταῦτα—ἀναφέρει ὁ δεύτερος ἐξ αὐτῶν—ἐλήφθησαν ἀπλῶς καὶ μόνον, διότι τὸ Κρεμλίνον ἐχρειάζετο τὴν ὑποστήριξιν τῶν ῥώσων πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν... Ἡ ἀναστολὴ τῶν δρακοντίων μέτρων ἐναντίον τῆς θρησκείας ἀντιπροσωπεύει μᾶλλον ἀλλαγὴν προσορι- νῆς πολιτικῆς κατευθύνσεως, παρὰ ἀλλαγὴν διαθέ-

σεων. Ἡ ἀθεΐα ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἢ ἐπίσημος θρησκεία τῆς σιαιλικῆς ἐπικρατείας».

«Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης—γράφει καὶ ὁ Σεβ. Ἀναστάσιος—ἢ σοβιετ. ἐξουσία ὄφειλε νὰ κάμῃ μερικὰς ὑποχωρήσεις εἰς τὰ ἑκατομύρια τῶν πιστῶν ῥώσων, ἀκολουθοῦσα τὴν τακτικὴν τοῦ παντοτεινοῦ ἰδεολογικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Καρόλου Μάρξ, ὁ ὁποῖος ἐνίοτε ἐκ πραγματικῶν ὑπολογισμῶν ἤτο ἠναγκασμένος νὰ χαλαρῶνῃ τὸν ἀγῶνά του ἐναντίον τῆς θρησκείας».

Πλεῖστα ἔχομεν καὶ ἡμεῖς διδαχθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ τῆς ἰκανότητος τοῦ ὀργανωμένου ὕλισμου εἰς τὸ ἐλλίσεσθαι καὶ μεταμορφοῦσθαι. Τὰ ἐναλλασσόμενα ὅμως ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς περιστάσεις προσωπεῖα δὲν δύνανται πλέον νὰ καλύψουν οὔτε τὰς προθέσεις του, οὔτε καὶ τοὺς σκοποὺς του.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίον τῆς 3 Ἰουνίου ἐνεκρίθη ἡ δημοσιευομένη ἐν τῷ παρόντι φύλλῳ καὶ καταδικάζουσα τὴν ἀνταρσίαν Ἐγκύκλιος, ἣς τὸ κείμενον ἀνεγνώσθη εἰς πάντας τοὺς ἰ. ναοὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐπιβῆθι δι' ἀεροπλάνων εἰς τὰς περιοχὰς τῶν συγκρούσεων.

—Τὸ πρωτοβάθμιον δι' ἀρχιερεῖς Συνοδικὸν Δικαστήριον διὰ τῶν ἀπὸ 12 καὶ 13 τρέχοντος μηνὸς ἀποφάσεώς του ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως εἰς τοὺς Μητροπολίτας πρῶν Ἡλείας Ἀντώνιον καὶ πρῶν Σεργίου καὶ Κοζάνης Ἰωακείμ.

—Τὸ δευτεροβάθμιον διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Συνοδικὸν Δικαστήριον διὰ τῆς ἀπὸ 10ης τρέχοντος μηνὸς ἀποφάσεώς του ἐμείωσε τὴν ὑπὸ τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου ἐπιβληθεῖσαν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Σιδηροκάστρου Βασίλειον ποινὴν τῆς ἐκπτώσεως εἰς τὴν ποινὴν τῆς ἐξαμῆνου ἀργίας.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς—1 Ἰουνίου—ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐλειτούργησεν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱ. Ναῷ Ἀθηνῶν μετὰ τῶν 4 Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρόδου κ. Τιμοθέου.

—Τῇ 4 Ἰουνίου ἡ Α. Μ. προήδρευσεν ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ συνεδρίασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

—Τῇ 7 Ἰουνίου ἡ Α. Μ. ἐδέχθη ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ τοὺς καθηγητὰς καὶ μαθητὰς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου Κορίνθου, ἀνερχομένους εἰς 80 περίπου, πρὸς οὓς ὡμίλησε καταλλήλως, τόνισας τὴν σπουδαιότητα τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἀποστολῆς.

—Τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων, 8 Ἰουνίου, ἡ Α. Μακαριότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ.

Καὶ τῇ μὲν 11 π. μ. παρέστη εἰς τὴν ἐν τῷ «Παρνασσῷ» τελετῇ τῆς ἀπονουῆς βραβείων εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητὰς τῆς Σχολῆς ἀπόρων Παίδων τοῦ Συλλόγου, τῇ δὲ 5 μ. μ. παρηκολούθησε τοὺς τελεθθέντας ἐν τῷ Ποδηλατοδρομῷ Νέου Φαλήρου ἹΕ Σχολικοὺς ἀγῶνας τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων Μέσης Ἐκπαίδευσεως Πειραιῶς.

Ἀποστολικὴ Διακονία.—Τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀπ. Διακονίας εἰς ἐπανειλημμένας συνεδρίας ἐξηκολούθησε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀπ. Διακονίας καὶ ἐιδικώτερον ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως.

Ἡ συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος ὑπέ-

βαλε τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς περὶ τῶν συγχρόνων προβλημάτων, τὰ ὅποια δεόν νὰ ἀπασχολήσουν τὸν Ἀμβωνα, ὡς καὶ γνώμην περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω προβλημάτων. Ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης μέλλει τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀποστολ. Διακονίας νὰ συζητήσῃ καὶ λάβῃ σχετικὰς ἀποφάσεις. Ἀπεφασίσθη ἡ συνέχισις τῆς ἐκδόσεως τῶν ἡμεροδεικτῶν τῆς Ἀπ. Διακονίας διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ὡς καὶ ἡ ἔκδοσις εἰς προσεχὲς μέλλον εἰδικοῦ παιδικοῦ ἡμερολογίου.

Ε Π Α Ρ Χ Ι Α Ι

Ι. Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ἐξαπελύθη Ἐγκύκλιος κατὰ τῶν Χιλιαστῶν ἢ Σπουδαστῶν τῶν Γραφῶν, οἵτινες τελευταίως ἤπλωσαν τοὺς πλοκάμους των καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτοῦ Μητροπόλει. Μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ἐκτενῆ ἔκθεσιν τῶν πλανῶν τῆς αἰρέσεως ταύτης, ἐφιστάται ἡ προσοχὴ τῶν πιστῶν εἰς τοὺς προπαγανδιστάς τῆς. «Εἶναι λύκοι μὲ ἐνδύμα προβάτου—ἐπιλέγει. Μὴ σὰς ἐξαπατήσῃ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ σὰς πλησιάσουν. Θὰ σὰς πλησιάσουν μὲ τὴν Ἁγία Γραφή στὸ χερί, μὲ τρόπο ἥσυχον καὶ εὐγενικὸν διὰ νὰ σὰς παραπλανήσουν. Διαθέτουν πολλὰ μέσα. Μοιράζονται βιβλία καὶ φυλλάδια πᾶμφθινα, πολλάκις δωρεὰν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸν τους. Ὁ σκοπὸς τους εἶναι ἡ ἐξόντωσις τῆς θρησκείας μας».

Ι. Μητρόπολις Γρεβενῶν

Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ι. Μητροπόλεως «Ὁσιος Νικάνωρος» δημοσιεύεται μακρὸν ὑπόμνημα τοῦ Σεβ. Γρεβενῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, δι' οὗ ἐπιζητεῖται ἡ ἀμεσὸς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἐπίλυσις τῶν φλεγόντων προβλημάτων τῆς δευνοπαθοῦσης ἑπαρχίας του. Συγκεκριμένως ὁ Σεβ. Γρεβενῶν ὑποδεικνύει τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποστολῆς τῶν ἱκανωτέρων καὶ μὲ ὑγιᾶ φρονήματα κρατικῶν ὀργάνων εἰς τὰς βορείους ταύτας περιφερείας, προτείνει τὴν προαγωγὴν τῆς Ἐπαρχίας του εἰς ἰδίαν Νομαρχίαν, τὴν ἰδρύσιν ἰδιοῦ κτιρίου Νοσοκομείου, ἐφοδιασμένου μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ παρεκκλησιαστικοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου ἄρρένων, τὴν σύστασιν Οἰκοτροφείου διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἐκ τῆς ὑπαίθρου μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου τῆς πόλεως ὡς καὶ τὴν σύστασιν Οἰκοτροφικῆς Σχολῆς. Ἐπὶ τούτοις τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν ἰ. ναῶν καὶ τῶν σχολικῶν κτιρίων τῆς περιφέρειας Γρεβενῶν ὡς καὶ τῆς ἰδρύσεως ἰδιοῦ Μητροπολιτικοῦ οἰκήματος «ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κέντρον πνευματικῆς κινήσεως εἰς τὴν χέρσον ταύτην Ἐπαρχίαν».

Μητρόπολις Ἱερισσοῦ—Ἀγ. Ὀρους—Ἄρδαμερίου

Γράφουσιν ἡμῖν ἐξ Ἀρναίας ὅτι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Διονύσιος, ἐξελεθὼν εἰς ποιμαντορικὴν περιόδειαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ τόσου σκληρῶς ἀπὸ τινος δοκιμαζομένου ποιμνίου του, μετέβη πρῶτον εἰς τὸ γενναίως ὑφιστάμενον δεινὰς τῶν ἀναρχικῶν ἐπιθέσεις Παλαιοχώριον, ἐνθα δις κηρύξας τὸν θεῖον λόγον προέστη τῆς εορτῆς τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς κομποπόλεως, εὐδοκίμως διευθυνόμενων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κ. Παπαχρήστου. Ἐκεῖθεν ἐχώρησε πρὸς τὸ Νεοχώριον, τὴν μαρτυρικὴν Βαρβάραν καὶ τὸν Στανόν, ἐνθα, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητες, λειτουργοῦν ἐπίσης καλῶς Κατηχητικὰ Σχολεῖα, εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ὁποίων δίνετο μικρὰ φιλοδωρήματα. Κατὰ τὴν εορτὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἡ Α. Σ. εὐρέθη εἰς τὸ πανηγυρίζον τὴν μνήμην τοῦ πολιούχου του Ζαγκλιβέριον καὶ τῇ ἐπιούσῃ τὴν μνήμην τῆς νεοπαρθενομαρτυροῦς Ἀγγελίνας. Ἐν μεγίστῃ συρροῇ εορταστῶν, προσεληθόντων καὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἱερουργήσας καὶ δις κηρύξας τὸν θεῖον λόγον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἀδάμ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νέαν Ἀπολλωνίαν, ἀνῆλθε κατόπιν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἐνθα, τελῶσας λιτανεῖαν μετὰ τῶν ἱερῶν λειτουργῶν τῆς ἁγίας ἀνά τοὺς ἀγρούς τῆς μονῆς διὰ τὴν ἐπι-

μεγίστην ζημίαν παρατεινομένην ἀνομβρίαν, ἐμερίμνησε περὶ τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τοῦ ἐν τῇ μονῇ λειτουργούντος Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου. Μετὰ ταῦτα ἀπελθὼν εἰς Νέαν Μάδυτον ὑπηντήθη ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐν πανηγυρικῶν συναγεμῶν, ἐν συλλειτουργίᾳ δὲ μετὰ δεκαπεντάδος ἱερέων καὶ διακόνων ἐτέλεσεν ἐν μέσῳ 15.000 εὐσεβοῦς λαοῦ τὰ ἐγκαίνια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς κομποπόλεως παρόντων τοῦ ὑπουργοῦ βορείας Ἑλλάδος, τοῦ στρατηγοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, τῶν προέδρων καὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν τῶν κύκλων κοινότητων. Αὐθήμερον ὁ Μητροπολίτης μεταβάς εἰς Κάτω Σταυρόν ἐπανεκάμφε τῇ ἐπιούσῃ εἰς Ἀρναίαν διὰ Θεσσαλονίκης, ὅπως ἐτοιμασθῇ πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ τῶν πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος γειτνιαζόντων χωρίων τῆς ἑπαρχίας. Πανταχοῦ ἡ Α. Σ. χοροστατῶν καὶ ἱεροῦργῶν ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον, παρεμύθησε καὶ ἐνίσχυσε τοὺς πιστοὺς, ἔδωκε δὲ καὶ τὰς δεούσας οδηγίας πρὸς καλλίτερον διοργάνωσιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝ ΠΟΛΕΩΣ

Δωδεκάνησος. Ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης Κώου κ. Ἐμμανουὴλ ἐπιβαίνων τῆς πολεμικῆς κορβέτας «Κριεζητὰ» καὶ ἀπάρας ἐκ Πειραιῶς τῇ 29 Μαρτίου, ἐφθάσε μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ εἰς Ρόδον τῇ ἐπιούσῃ, προσηλασθεὶς δὲ τῇ ἐπαύριον τῆς τελετῆς τῆς ἐπὶ τοῦ Γενικοῦ Διοικητηρίου εὐλογίας καὶ ὑψώσεως τῆς ἑλληνικῆς σημαίας, ἀπέπλευσε διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου εἰς Κῶν, ἀφοῦ πρότερον προσήγγισε, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς τὴν γενετέραν αὐτοῦ Νίσυρον. Ἀμα τῇ εἰς Κῶν ἀφίξει περὶ ὥραν 8 μ.μ. ὁ Κληρὸς τῆς νήσου καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ ἀνεληθόντες εἰς τὸ πλοῖον ἐδεξιώθησαν τὴν Α. Σ., ἡ ἀπόβασις δὲ τῇ 10ῃ νυκτερινῇ ἐγένετο ἐν μέσῳ πυκνοτάτου πλήθους ἀναφωνούντος «ἄεις».

Παρὰ τὸ πένθος τῆς ἡμέρας, λόγω τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ δειμνήστου βασιλέως Γεωργίου, τὴν ἐπομένην ἡ Κῶς ἔλαβε πανηγυρικὴν ὄψιν, περὶ τὴν 11 π.μ. ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ λαϊκοῦ ἐνθουσιασμοῦ, παρισταμένου παντός τοῦ Κλήρου τῆς νήσου καὶ τῶν Ἀρχῶν, ἐτελέσθη ἡ ἐνθρόνισις τῆς Α. Σ. ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὰ πατριαρχικὰ Γράμματα ἀνέγνωσεν ὁ ἀρχὴ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος Ἀρχιμανδρίτης Φιλήμων Φωτόπουλος, ὅστις μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν προσεφώνησε τὸν ἐνθρονιζόμενον Ἱεράρχην. Μετὰ καὶ ἄλλας προσφωνήσεις ὁ Σεβ. Κῶου εἶπε τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον, εἶτα δ' ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐπευφημιῶν ἡ Α. Σ. ἐν συνοδείᾳ τῶν Ἀρχῶν καὶ τοῦ λαοῦ μεταβάς εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Οἶκον ἐδέχθη τὰ συχαρητήρια πάντων. Τὸ ἑσπέρας ἡ πόλις ἐφωταγωγῆθη.

Κρήτη. Ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 9ης Μαΐου συνῆλθεν ἐν Ἡρακλείῳ ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς ἐν Κρήτῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐπίλυσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίᾳ μὲ τὴν ἀνασύνταξιν τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐξαπελύθη πρὸς τὸν λαὸν τῆς Μεγαλονήσου ἡ περὶ ἧς ἐν ταῖς «Παρατηρήσεσιν» Ἐγκύκλιος. —Καθ' ἃ ἀναγράφει ἡ «Ἀναγ. ννησις» Χανίων, συνεστήθη ἐν Κρήτῃ μεγάλη «Συμφιλωτικὴ Ἐπιτροπὴ» τῇ συμμετοχῇ τεσσάρων Ἀρχιερέων τῆς Νήσου ὡς ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπαπειλούμενου καὶ ἐν Κρήτῃ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνιστῶνται καὶ ἐν ἐκάστῃ ἐνορίᾳ μικρότερα «Συμφιλωτικὰ Ἐπιτροπαι», ἐνεργεῖαι τῶν ἐφημερίων.

ΡΩΜΑ-Ι-ΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἀνασκαφαὶ γενόμεναι ὑπὸ τῶν ναδῶν τοῦ ἁγ. Πέτρου τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ signor Enrico Josi ἔφερον εἰς φῶς ἀρχαίους τάφους καὶ ἄλλα μνημεῖα ἐξόχου κάλλους. Ὁ ὑπὸ τὸ ἱερὸν τῆς βασιλικῆς τάφος τοῦ ἁγ. Πέτρου δὲν ἠνοίχθη ἀκόμη.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

[Αναφέρονται μόνον τὰ πρὸς τὴν Διεύθυνσιν ἀποστελλόμενα]

Α'

Ὡς ἐξαιρετικὴν θέσιν καταλαμβάνει εἰς τὴν Αἰσθητικὴν ἐν ἐκτάτῳ ἐνδιαφέροντος πρωτότυπον ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου Παν. Α. Μιχαήλ ὑπὸ τὸν τίτλον *Αἰσθητικὴ θεώρησις τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης* (*Αθήνα 1946, σ. 220, μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ σχεδιαγραμμάτων), ἐν τῷ ὁποίῳ παρέχεται ἐμπεριστατωμένη μετὰ πολλὴν φιλοσοφικὴν βαθύτητα ἀνάλυσις τῆς οὐσίας καὶ τοῦ βάθους τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ὀρίζουσα τὸ πραγματικὸν τῆς νόημα ἐναντι τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψευδοκλασικισμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως ὀφισταμένης ἴσχυρος τῆς ὡς τέχνης τάχα βαρβάρου τῆς παρακμῆς καὶ ἐπομένως ἀναξίας νὰ τασσεται εἰς τὰς καλὰς τέχνας. Παραθεωρεῖται δηλαδὴ ὑπὸ τῶν θιασωτῶν τῆς κλασσικῆς ἐννοίας τοῦ ὠραίου τὸ γεγονός, ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶνε τέχνη χριστιανική, ταύτης δὲ ἔκφρασις δὲν εἶνε κυρίως τὸ ὠραῖον, ἀλλὰ τὸ ὕψηλόν, αὐτὸ εἶνε τὸ θεμελιώδες χαρακτηριστικὸν γνώρισμά της. Τὸ κλασσικὸν ὠραῖον εἶνε αἰσθητικὴ κατηγορία στατικὴ ἐκφραζομένη εἰς μέτρον καὶ ἰσορροπίαν, ἄρα ἀποτενομένη μᾶλλον εἰς τὸ πνεῦμα, εἰς τὴν ἀντίληψιν, καὶ παράγουσα συναίσθημα χαρᾶς καὶ ὀλυμπίας γαλήνης· ἐνῶ ἡ χαρακτηριζοῦσα τὴν χριστιανικὴν τέχνην αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ ὕψηλου, ἀποτενομένη κυρίως εἰς τὸ συναίσθημα, παράγει τὸ δυναμικὸν συναίσθημα τοῦ δέους καὶ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἐκστάσεως ἐνώπιον τοῦ ὑπερφυσικοῦ θεοῦ μεγαλείου. Μόνον δὲ διὰ τοῦ ὕψηλου καὶ ὄχι διὰ τοῦ ὠραίου δύναται νὰ ἐκφρασθῇ τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες, διότι ἡ αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ ὕψηλου παράγει ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τὸ θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν ὡς ἀπειροῦ ἀγάπης, καθ' ἣν συντελεῖται δοχὴ τοῦ πεπερασμένου μέσα εἰς τὸ ἄπειρον, στροφή πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἐν ᾧ ἀποκαλύπτεται ὄχι ἡ ἑλληνικὴ διανοητικὴ ὠραιότης, ἀλλὰ τὸ συναισθηματικὸν ψυχικὸν κάλλος. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος ὁ σ. ἀναλῶει τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὕψηλου εἰς τὴν βυζ. τέχνην, πρῶτον εἰς τὸν ναὸν τῆς βυζαντ. ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἔπειτα εἰς τὴν βυζ. ζωγραφικὴν. Ἄν ὁ κλασσικὸς ἄνθρωπος ἔβλεπεν εἰς τὴν μορφήν ἐν περιεχόμενον καὶ ὁ ναὸς τῆς κλασσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς ἔκφρασις τοῦ ὠραίου, ἔπρεπε νὰ μείνῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ μέτρου μετὰ κανόνα εἰς τὰς ἀναλογίας καὶ τελειώσιν ἀρμονίας, ὅπου μόνον τὸ ὅλον καθορίζει τὰ μέρη, ἡ χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἔξ ἀντιθέτου, ἔβλεπεν εἰς τὸ περιεχόμενον μίαν μορφήν, διότι τὴν ἐνδιέφερον ὄχι τὸσον τὸ ἐξωτερικόν, ὅσον τὸ ἐσωτερικόν τοῦ ναοῦ, ἡ σημασία δὴλ. τοῦ περιεχομένου του ὡς ἔκφρασις πνευματικῆς ὑποκειμενικῆς βιώσεως καὶ πλουσίου ψυχικοῦ βάθους, οὕτω δὲ μετὰ τὸ αἶσθημα τοῦ χώρου ἐδημιουργεῖτο ἡ ἐντύπωσις τοῦ ὕψηλου. Κατὰ ταῦτα, εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὁ καλλιτέχνης, μεταβαλὼν τὸν κλασσικὸν τεκτονικὸν ἢ πλαστικὸν χαρακτήρα εἰς γραφικόν, ἔστρεψε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατοῦ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος εἰς τὸ περιεχόμενον, εἰς τὸ βάθος μετὰ ἀνάστασιν πρὸς τὸ ὕψος, οὕτως ὥστε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κλασσικὸν ναὸν, ἀπὸ τὸ ὅλον νὰ λαμβάνουν νόημα καὶ τὰ μέρη του. Τοιοῦτοτρόπως ὁ χώρος τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ ἀποβαίνει φορεὺς μιᾶς ιδέας, καὶ διὰ ὕψηλου θρησκευτικοῦ νοήματος, γίνεται μικρογραφία τοῦ σύμπαντος ὡς τοῦ ἐνός Θεοῦ οἴκος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀποκομίζεται ἡ ἐντύπωσις τοῦ υπερβατικοῦ ὕψους.

Ἐπι αἰθεριώτερον ἐκφράζεται τὸ ὕψηλόν ἐν τῇ βυζαντινῇ ζωγραφικῇ. Ἡ τεχνοτροπία της, ἀποσκοποῦσα νὰ ἐκφράσῃ τὴν αὐλότητα τῆς πνευματικότητος, παριστᾷ τὰ σώματα κατ' ἀρχὴν ἄνευ πλαστικότητος, ἐξαυλωμένα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀγιότητος, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε γραφικὴ ἢ βυζαντινὴ τέχνη κυρίως δὲν παριστάνει, ἀλλὰ ἐκφράζει, εἶνε *ἀγιο-γραφία*, διὸ καὶ ἀποβαίνει δυναμικὴ ἀναγωγή πρὸς τὰ ἅνα ἐν δυναμικῇ βίωσει τοῦ ὕψηλου. Ὁ βυζαντινὸς καλλιτέχνης ἐνδοσκο-

πεῖ ὑπὸ τὸν χρωστήρᾳ του ὁ θεατὴς μεταπηδᾷ ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς εἰς τὰ ἔνδον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀγιογράφος, ὡς συγκεντρῶν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὸ πρόσωπον ἐσωτερικὴν, τὴν ψυχικὴν ὠραιότητα, ἀποβαίνει προσωπογράφος κυρίως, καὶ ἐμφανίζει κατὰ κανόνα τὰ πρόσωπα κατὰ μέτωπον.

Τὰ ἀποτελεστικά ταῦτα τῆς βυζ. τέχνης χαρακτηριστικὰ ἀναδεικνύουν προφανῆ τὴν πρωτοτυπίαν της. Εἶχε, βεβαίως, τοὺς παράγοντάς της τὸ μὲν εἰς τὸ αἶσθημα τοῦ ὕψηλου τοῦ ἀνατολικοῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, τὸ δὲ εἰς τὸ μνημειώδες ὕψηλόν της ρωμαϊκῆς τεχνοτροπίας καὶ εἰς τὸ ὠραῖον τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ φόβος, τὸ δέος, μετουσίωσεν εἰς πνευματικὴν ἐκστάσιν καὶ χαρὰν ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν πνευματικώτεραν περὶ ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ ἀντίληψιν· εἰς δὲ τὸ δεύτερον προσέδωκεν ἐσωτερικότητα, πνευματικότητα καὶ βαθύτητα· ἀπὸ τὴν στατικὴν δὲ ἀρμονίαν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κλασσικοῦ ὠραίου ἔστρεψε τὴν προσοχὴν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, εἰς τὸ συναίσθημα, μετουσίωσε τὸ κλασσικὸν καλλιγράφημα εἰς ψυχογράφημα, χρησιμοποίησεν τὴν ἑλληνικὴν χάριν ὡς συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ὕψηλου· ὡς διασταυρώσασα δὲ τοιοῦτοτρόπως τὸ ὕψηλόν καὶ τὸ ὠραῖον ἢ βυζαντινὴ τέχνη παρέμεινε γνησίᾳ ἑλληνικῇ τέχνῃ, τῆς ὁποίας τὸ ἐν τῇ βυζαντινῇ τεχνοτροπίᾳ νέον ἀπετέλεσεν ὁ λυρισμὸς τοῦ ὕψηλου πνευματικοῦ φρονήματος.

Τοιοῦτο εἰς ὀλίγιστάς γραμμάς εἶνε τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου, ἀποτελοῦντος σπουδαίαν αἰσθητικὴν ἀπολογίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

*

Τοῦ αὐτοῦ συγγραφῆως ἐξαιρετικὸν αἰσθητικὸν ἔργον εἶνε καὶ Ἡ *Ἁγία Σοφία* (*Αθήνα 1946, 4ον σ. 22) μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ διαγραμμάτων τοῦ ναοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ σ. χαρακτηρίζων τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ὡς «ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα κτίρια σὺν κόσμῳ, ποῦ δὲν ἀπογοητεύουν», προσθέτει ὅτι «ἡ γοητεία της εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ν' ἀγγίζει τὸ ἀπίθανον, ν' ἀγγίζει τὰ ὅρια ὅπου ἡ φαντασία φτάνει ὀραματιζομένη». Ὁ μοναδικὸς αὐτὸς ναὸς ὑπέστη, ὡς γνωστὸν, πολλὰς διὰ συσσωρευσεως προσκτισμάτων καὶ ἀντερισμάτων ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς τεχνικῆς ἀλλοιώσεως· ἀλλ' ὅπως λέγει ὁ σ., «ἡ ὁρμὴ ποῦ ξεχειλίζει μέσα της σὲ κάνει νὰ τὰς ἀντιπαρέρχεται καλοκαγάθως». Ἡ μελέτῃ ἀποτελεῖ μίαν λεπτομεροῦς κριτικὴν τῆς σημασίας τῆς μεταεἰκοσαετίας ἀπὸ τῶν πρώτων ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ συντελεσθείσης ὑπὸ τοῦ νεωτέρου Ἰσιδώρου διασκευῆς τοῦ ναοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐπόψεως τεχνικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ αἰσθητικῆς χαρακτηρίζει ὡς «μεγάλον ἔργο», καὶ ὀρίζει ἐν συμπεράσματι τὰ ἀποτελέσματα τῆς διασκευῆς ταύτης τοῦ Ἰσιδώρου. Ἐν δευτέρῳ δὲ μέρει, ἀπὸ καθαρῶς αἰσθητικῆς ἐπόψεως ἐξετάζων τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἰουστινιανείου μεγαλοουργήματος, συνιστᾷ μὲν εἰς τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ ὡς ὁμοιώματος τοῦ σύμπαντος, ὥστε νὰ κλεισθῇ ἐν τῷ πεπερασμένῳ τῷ ἄπειρον καὶ νὰ ἀναδειχθῇ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἡ χαρακτηριζοῦσα τὴν καθ' ὅλου βυζαντινὴν τέχνην κατηγορία τοῦ ὕψηλου, προβαίνει εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑπερφυσικοῦ τοῦτου σκοποῦ τοῦ Ἀνθεμίου μέσων, ὁποῖα εἶνε ἡ διάταξις τοῦ χώρου, ὁ φωτισμὸς, αἱ κλίμακες ἀνθρωπίνης καὶ υπερβατικῆς, ἡ διάπλασις τῶν μορφῶν καὶ ἡ ἐξαύλωσις. Δι' αὐτῶν ἡ καλλιτέχνης μέσσα σ' ἕνα τεράστιον κτίσμα ἔκλεισε ἕνα ὁμοίωμα τοῦ σύμπαντος, ποῦ πάλαιται καὶ ἀναπνέει ἀθέσμευτα, ὅπως καὶ τὸ πεπερασμένο ἄπειρον τοῦ σύμπαντος κόσμου μέσα ἀπὸ τὸν οὐράνιον θόλον».

*

Ἐἰς τὸν αὐτὸν κύκλον τῆς Αἰσθητικῆς ἀνάγεται καὶ τὸ ἔργον τοῦ *Μαρίνου Καλλιγᾶ* Ἡ *αἰσθητικὴ τοῦ χώρου τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας σὺν μεσαιῶνα* (*Αθήνα 1946, σελ. 117, μετὰ προσηρημένων εἰς τὸ τέλος σχεδιαγραμ-

μάτων και φωτοτυπιών). Πρόκειται περί του χώρου του τρουλλωτού μεταίουστιναιεύου ναού, ὅστις, ὡς προϊόν του ἀναμφισβητήτως ἑλληνικοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν σ., ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὸν ἕχρον του ἔχει ἀκραιφνῶς ἑλληνικόν, μὲ πρότυπον καὶ συνέχειαν τοῦ χώρου τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅστις εἶνε «ὁ ὠραιότερος ἕχρος πού ἐδημιούργησε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἕως σήμερον». Ἐξ αὐτοῦ καταφαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς ὠραίας μελέτης «να ξαναζωντανέψῃ κάτι ἀπὸ τὸ χαμένο νόημα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ μεσαιῶνος» διὰ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ χώρου τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ ὡς «ἐκφράσεως καθαρῶς ἑλληνικῆς». Πρὸς τοῦτο ὁ σ. προβαίνει εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τῶν συναισθημάτων τοῦ πιστοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον εἰσοδὸν καὶ τὴν πρὸς τὸ μέσον «πορείαν» του, κατὰ τὴν ὁποίαν «αἱ εἰκόνες ἀλλάζουν σιγά-σιγά ὑπολογισμένες γιὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρωπίνου ματιοῦ», ὁπόθεν προκύπτει ὅτι «εἶνε κατασκευασμένες ἐπάνω σὲ ἀνθρώπινον μέτρο», πράγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν σ., ἐν τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Αἰσθάνεται δ' ὁ σ. τὴν ἀνάγκην νὰ καθορίσῃ ἐπακριβέστερον τὴν ἔννοιαν «ἑλληνικόν» διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ὄχι τόσο τῶν ἐξωτερικῶν, ὅσον κυρίως τῶν ἐσωτερικῶν γνωρισμάτων του ἔναντι τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι τὰ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἔννοιας τοῦ Βυζαντίου συνεργασθέντα διάφορα ἑλληνικὰ στοιχεῖα ἠτόνησαν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Κατὰ τὸν σ., εἰς τὴν μεσαιωνικὴν=βυζαντινὴν τέχνην, τὸ ἑλληνικόν στοιχεῖον εἶνε τὸ κύριον, αὐτὸ προσέδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν σφραγίδα του, ὥστε δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία «μῆκε ναὶ στὰ ἑλληνικὰ πλαίσια». Αὐτὸ ἐδημιούργησε μίαν διαφορετικὴν μορφήν τῆς θρησκείας τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς, διάφορον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τοῦ ἄλλου κόσμου, οὕτως ὥστε ἡ χριστιανικὴ θρησκεία «γινόταν ὅσο πῆγαινε καὶ πῖθ ἑλληνική», ἐφ' ὅσον, τηρουμένων πάντοτε σταθερῶν τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων, ἡ μεταβολὴ καὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ἐγένετο μονίμως ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον. Τὸ ἑλληνικόν στοιχεῖον κρατεῖ τὸ κύριον βάρος καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν ναόν, ὡς μαρτυροῦν, κατὰ τὸν σ., ἡ καθαρῶς ἑλληνικὴ ἐκφρασις τῆς πλαστικότητος καὶ τοῦ χώρου, τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον, ἥτοι ἡ τοῦ ἀνθρώπου τάσις νὰ ἀνυψωθῇ περισσότερο πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἔνθεος δὲ νὰ ἀποβαίῃ μέτρον τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου; τὸ ἀγωνιστικόν στοιχεῖον, δι' οὗ ὑποτάσσει ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν ἐλευθέρως εἰς κανόνα καὶ νόμον καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὴν φαινετὴν σάφηνειαν τοῦ χώρου τοῦ μεσαιωνικοῦ ναοῦ, τὴν ὀρθίαν ἐν αὐτῷ στάσιν τοῦ προσευχομένου με ὑψωμένας τὰς χεῖρας καὶ τὴν πρὸς ἀνατολὰς κατεύθυνσιν τῆς προσευχῆς, τὸ κλειστόν τοῦ ναϊκοῦ χώρου «διὰ νὰ δεχθῇ μέσα του τὸν ἄνθρωπον». Πᾶσαι αὗται αἱ συμπτώσεις ἀναδεικνύουν, συμπεραίνει ὁ σ., «πόσο ἡ μεσαιωνικὴ μας ἐκκλησία συνδέεται σφικτὰ μὲ τὴν κορυφὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐκφρασεως».

Ἡ εἰς δευτέραν ἐκδοσὴν δημοσιεύσις τοῦ χρησιμοτάτου διὰ τοὺς ἱερεῖς ἔργου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας *Μιχαὴλ Ὁ Ἱεροῦ* (Ἀθήναι, σελ. 154) ἦτο ἐπιβερλημένη. Λαμβανόμενα ὑπ' ὄψιν ὅτι παρ' ἡμῖν σπανίζουν βιβλία, τὰ ὁποῖα χεираγωγοῦν τὸν ἑλληνα ἱερέα εἰς τὴν τόσο σπουδαίαν του ἀποστολήν, τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον διδάσκει τὸν ἱερέα ποῖα πρέπει νὰ ἦνε. ἡ ἐσωτερικὴ του ζωὴ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐκτελῇ τὸ διδασκικόν, τὸ ἀγιαστικόν καὶ τὸ ἐν γένει ποιμαντορικόν του ἔργον; πρέπει νὰ καταστῇ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ ἐφημερίου. Ὅπως ὀρθῶς λέγει ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς, σήμερον μάλιστα, ὁπότε τόσο βαρέως ἀποδεικνύεται νοσοῦσα ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ μετὰ τὰς ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου περιπετείας καὶ συνεπεία τοῦ πυρετοῦ τῆς λυμαινομένης αὐτὴν ἐσωτερικῆς

διαμάχης, τὴν ἐσωτερικὴν μεταβολὴν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν καρδιῶν τῶν χριστιανῶν ἑλλήνων μόνον ὁ ἑλληνικὸς κλήρος εἰμπορεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ αὐτὸς κυρίως καλεῖται νὰ ἀποδουθῇ εἰς τὸ σωτήριον τοῦτο ἔργον. Αὐτὸς ἀπομένει τῶρα ἡ μόνη ἐλπίς τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐημερίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς τὴν πνευματικότητα τοῦ ἱερατικοῦ ὑπουργήματός του καὶ τοὺς κινδύνους του, τὴν σημασίαν τῆς προσευχῆς, τῆς μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄλλων θεολογικῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν βιβλίων ὡς μέσων ἀναπτύξεως καὶ πλουτισμοῦ τῆς προσωπικῆς του πνευματικότητος, τὸν τρόπον τῆς δι' ὀμιλιῶν ἐπ' ἐκκλησίας οἰκοδομῆς τῶν χριστιανῶν τῶν, τὴν διοργανώσιν κατηχητικῶν σχολείων διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγήν τῶν παιδιῶν τῶν ἐνοριτῶν του, θὰ ἀντλήσῃ ὀδηγίαν διὰ τὸ ἀγιαστικόν καὶ τὸ καθ' ἅλου ποιμαντορικόν ἔργον του ὡς πρὸς τοὺς ψυχικῶς καὶ σωματικῶς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀπόρους τῆς ἐνορίας του. Συλλήβδην εἰπεῖν, τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπέχει θέσιν Ἐγκολπίου Ὁδηγοῦ, ἀπαραίτητου διὰ τὸν ἔχοντα ἐπίγνωσιν τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς ἱερέα.

Ὅπως πᾶσαι αἱ συγγραφαὶ τοῦ *Σεοφρεῖμ Γ. Παπακώστα* στρέφονται περὶ ἐπίκαιρα θρησκευτικὰ καὶ ἐθνικοκοινωνικὰ ζητήματα, ἅτινα τόσο ἐπωφελεῖς διὰ τὸ χριστιανικόν πλήρωμα διαπραγματεύεται, καὶ τὸ εἰς δευτέραν ἐκδοσὴν δημοσιευθὲν πρό τινας ἔργον του *Τὸ ζήτημα τῆς τεκνογονίας* (Ἀθήναι, Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ «Ζωὴ» 1947, σελ. 144) ἀνταποκρίνεται πρὸς σπουδαιοτάτην κοινωνικὴν ἀνάγκην, γνωστοῦ ὄντος πόσον καὶ παρ' ἡμῖν ἔχει ἐμφιλοχωρήσει ἀπὸ τὰς Εὐρώπας ὁ λεγόμενος «νεομαλθουσιανισμός», δημιουργῶν μέγα δημογραφικὸν πρόβλημα. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐξετάζει ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπόψεων τοῦ ὁ σ. διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὀρθὴν ἐξ ἐπόψεως θρησκευτικῆς, ἠθικῆς καὶ υγιεινῆς ἔτι θέσιν του. Ὁ νεομαλθουσιανισμός, ἥτοι ἡ τεχνητὴ παρεμπόδισις τῆς κησείας πρὸς ματαίωσιν τῆς τεκνογονίας, δὲν εἶνε μόνον ἀπλή μεμονωμένη τεκνοκτονία, ἀλλ' ἔγκλημα κατὰ τῆς ὑπάρξεως τῆς οἰκογενείας ἐν γένει καὶ ἀπόπειρα διαλύσεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἀνεπτύχθη εὐρυτάτη περὶ τὸ θέμα φιλολογία, εὐγνωμοσύνη δ' ὀφείλεται εἰς τὸν συγγραφέα ὅτι πρῶτος ἀνέλαβε τὴν παρ' ἡμῖν διαφώτισιν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος. Εἰς πέντε κεφάλαια ἐκθέτων τὴν νεοφανῆ αὐτὴν τάσιν τῆς ἐποχῆς μὲ τὰς μεθόδους ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ παιδί, καθορίζει τὰ αἷτια εἰς τὴν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ γάμου ἐχθρότητα ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰς σοβούσας φεμινιστικὰς ἰδέας, ἀπαριθμεῖ τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς συνεπείας, ἐλέγχει τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας, ἀντιτάσσαν δὲ τὴν ὀρθὴν θέσιν τοῦ ζητήματος καὶ ὀρίζων τὰ μέσα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν τυχόν δυσκόλων συνθηκῶν τῆς συζυγικῆς ζωῆς, ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν διαφόρων ἐπόψεων τοῦ ζητήματος ὑποδεικνύει ἐν συμπεράσματι μέτρα τινὰ ἀμύνης ἐναντίον τῆς κατὰ τοῦ παιδιοῦ ἐγκληματικῆς ἐκστρατείας, τὰ ὁποῖα μόνον ἐκ τῆς περὶ γάμου καὶ τεκνογονίας διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἀντλούμενα δύναται νὰ ἀποβοῦν τελεσφόρα, διότι— ὅπως ὀρθῶς λέγει ὁ σ.— αἱ χριστιανικαὶ ἠθικαὶ ἀρχαὶ «ἔχουν μόνον δίδουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν πρέπουσαν ἀξίαν, ἀλλ' εἶναι καὶ στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰς οὐσιαστικὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· πᾶσα δὲ ἰδέα ἡ ἐνέργεια, πού εἶναι ἀντίθετος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς, ὁσονδήποτε καὶ ἀν φαίνεται ἐλκυστικὴ καὶ συμφέρουσα, θὰ εὐρεθῇ μοιραίως ἀντίθετος πρὸς τὰ σπουδαιότερα συμφέροντα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ υγιεινά, τὰ οικονομικά, τὰ πνευματικά». Ἐν τέλει, ὡς ἐπισφράγισμα τοῦ ἔργου παρατίθεται ἡ πρό δεκαετίας ἐκδοθεῖσα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς τεκνογονίας ἐγκύκλιος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπιμελεῖα τοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπι-

στημίω 'Αθηνών από ἐτῶν διδάσκοντος τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τακτικοῦ Καθηγητοῦ Βασιλείου Βέλλα ἤρξατο ἐκδιδόμενη Ἑρμηνεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀποτελεσθεσμένη ἐκ σειρᾶς βιβλίων : μέχρι πλήρους ὁλοκληρώσεως τῆς. Προτιμηθείσης δὲ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἑρμηνείας πρώτων τῶν προφητικῶν βιβλίων, ἤδη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Καθηγητοῦ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἄμωδς μετ' εἰσαγωγῆς, μεταφράσεως ἐκ τοῦ βραββαϊκοῦ, παραθέσεως τοῦ κειμένου τῶν Ὁ' καὶ σχολίων ('Αθήναι 1947, σελ. η'—124, Ἐκδοτ. Οἶκος «'Αστήρ»). Ἡ μορφή τοῦ πρώτου τούτου βιβλίου τῆς ὅλης σειρᾶς φανερώσει τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει ὁ σ. εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τῶν λοιπῶν βιβλίων : προηγείται ἡ εἰσαγωγή διὰ τὴν κατατοπίση τῶν ἀναγνώστην εἰς τὰ καθ' ὅλου προβλήματα τῆς ἀποτελέσεως ἐκάστου βιβλίου, τοῦ συντάκτου αὐτοῦ, τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ἐν ᾧ ἐξῆσε περιβάλλοντος, ἀκολουθεῖ ἡ περὶ τοῦ βιβλίου βιβλιογραφία καὶ ἔπειτα ἡ ἑρμηνεία τοῦ κειμένου, τὴν πρὶν ἀπόδοσιν τῆς ὁποίας ὁ σ. ἐρεῖδει ἐπὶ πλουσιωτάτου ἐπιστημονικοῦ ὀπλισμοῦ, ὡς μαρτυροῦν τὰ συνοδεύοντα αὐτὴν διεξοδικὰ σχόλια. Ἰδίως ἀξίον σημειώσεως εἶνε ὅτι ὁ σ. ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν κυρίως εἰς τὰ θρησκευτικὰ, τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ ἱστορικὰ ζητήματα. Ἐν γένει, ἡ ὅλη ἐργασία ἀποσκοπεῖ νὰ καταστήσῃ νοητὰ τὰ κείμενα τῆς ΠΔ οὐ μόνον εἰς τὸν Κληρὸν καὶ τὸν θεολογικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα καθ' ὅλου μεμορφωμένον, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γνωρίσῃ τὸ παρελθόν, καὶ ἐν τῷ παρόντι νὰ κατανοήσῃ τοῦ παρελθόντος τὰ κληροδοτήματα. Ὡς ὁρθῶς λέγει ὁ σ., «ἡ Παλ. Διαθήκη δὲν εἶναι ἀπλῶς σεβάσιμον τῆς ἀρχαιότητος θρησκευτικῶν μνημείων, ἀλλ' ἐγκλείει ὁλόκληρον πολιτικὸν αἰῶνων, πολλὰ στοιχεῖα τοῦ ὁποίου, παραληφθέντα ὑπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ πνευματικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ἡμῶν βίου. Ὡς φιλολογικὰ δὲ δημιουργήματα τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. κατέχουν ἐπίσημον θέσιν μετὰ τῶν ἔργων οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου φιλολογίας, μερικὰ δὲ εἶναι τῶν ἀντιἀνυπέβλητα». Χαιρετίζοντες τὸ σημαντικώτατον τοῦτο ἐγγεῖρημα ὡς ἱστορικὸν γεγονός ἐν τῇ ἑλληνικῇ θεολογικῇ γραμματείᾳ, συγχαίρομεν τὸν ἀναλαμβάνοντα τὸν μέγαν τοῦτον ἐπιστημονικὸν ἄθλον καὶ εὐχόμεθα νὰ ἀκούσωμεν ταχέως καὶ τὴν ἀντίστοιχον ἐκδόσιν Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης.

* Ὁ ἔνθερος θιασώτης καὶ ἀκάματος ἐρευνητὴς τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας Γ. Βαλέτας ἐν τῷ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέντι πολυσελίδῳ ἔργῳ του Ἀνθολογία τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας, τόμος πρώτος ἀπὸ τοῦ Μαζαρά ὡς τὸ Σολωμὸ 1340—1827 (ἐκδότης Πέτρος Ράνος, Ἀθήναι 1947, σελ. 1στ'—616) παρουσίασεν ἐπίτευγμα πολλοῦ μόχθου καὶ κριτικῆς ἐκλεκτικότητος. Ἐδέησε νὰ ἐρευνηθῶν τὰ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἰδ' αἰ. δημοτικὰ κείμενα, οὐ μόνον δὲ τὰ τῆς ἤδη ἐκδεδομένης δημοτικῆς γραμματείας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀκόμη ὡς χειρόγραφα ἀποκείμενα. Ἐξ ὅλης τῆς μακρᾶς ταύτης σειρᾶς ἔπρεπε νὰ ἐκλεγῶν «τὰ καλλίτερα καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερα κομμάτια τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας», νὰ κωδικοποιηθῶν καὶ νὰ διαφοροποιηθῶν καθ' ὅλας τὰς μορφὰς τοῦ λόγου. Μετὰ εἰσαγωγὴν ἀξίαν πολλῆς προσοχῆς διὰ τὴν καθ' ὅλου κριτικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ ἰδ' αἰ. δημοτικῆς διαδρομῆς, παρατίθενται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν κείμενα πρώτων τῶν ἀρχῶν τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας τῶν αἰώνων ἰδ' καὶ ἰε', ὅπου ἐμφανίζεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς δημοτικῆς εἰς τοὺς νόμους καὶ τὴν διπλωματίαν τῶν κατακτητῶν, καὶ ἐπακολουθοῦν τὰ ἐρασίματα κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας, κατατασσόμενα συστηματικῶς κατὰ κατηγορίας: (χρονογραφική, ρητορική, μεταφραστική, στοχαστική, λογοτεχνική, ἐπαναστατική πεζογραφία, διαφωτιστικὸν δοκίμιον τοῦ ἰστ' αἰ., μεταφραστικὴ ἱστορικὴ καὶ στοχαστικὴ καὶ μεταφραστικὴ ρητορική, ἡ πρώτη δημοσιογραφική, μετὰ προσθήκης τῶν λαϊκῶν θυμησιογράφων τοῦ ἰζ' καὶ ἠ' αἰ. καὶ ἀποσωμάτων τοῦ ἰε', ἰστ' καὶ ἠ' αἰ.). Εἰς τὸν

ἐνδιαφέροντα εἰδικώτερον τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐκκλησίας» κύκλον περιλαμβάνονται ἀνθολογήματα ἐκ τῶν ἔργων τῶν Ἱεροθέου Θεσσαλονικέως, Βησσαρίωνος, Ἰωαννικίου Καρτάνου, Μελετίου Πηγᾶ, Ἱεροθέου Μονεμβασίας, Δαμασκηνοῦ Στουδίτου, Μαξίμου Μαργουνίου, Παρθενίου Ἱερομονάχου, Νεκταρίου Ἱεροσολύμων, Κυρίλλου Λουκάρεως, Μαξίμου Πελοποννησίτου, Μητροφάνους Κριτοπούλου, Μαξίμου Καλλιουπολίτου, Μελετίου Συρίγου, Νεοφύτου Ροδινοῦ, Γερασίμου Σπάρταλιώτου, Παΐσιου Λιγαριδίου, Φρ. Σκούφου, Ἡλίας Μηλιάτου, Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἀθ. Βαρούχα, Κώστ. Οἰκονόμου, Νικηφόρου Θεοτόκη, Κοσμά Αἰτωλοῦ, Ἰω. Ναθαναὴλ καὶ ἄλλων.

* Ὁ παλαίμαχος εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ διὰ γραφῆς ἀκάματον διδασκαλίαν ἀειθαλῆς πρεσβύτερος Μιχαὴλ Γ. Γαλανὸς εἰς τὸ οὐ πρὸ πολλοῦ ἐκδοθὲν ἔργον του Μελέται περὶ τῆς κρατικῆς εὐσεβείας καὶ τῶν σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ('Αθήναι 1946 σ. 223) ἐκθέτει μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτὸν πολυγωνίας τὰ τῆς ὑπὸ τε τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν νεωτέρων καὶ συγχρόνων πολιτειῶν δημοσίας ἐκδηλώσεως τῆς εὐσεβείας πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰ καθ' ὅλου θρησκευτικὰ θέσμια τῶν λαῶν, μακρὰν πάσης πολιτικοκρατικῆς τάσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μέχρι καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν κρατοῦντα βαυαρόθετον δεσποτικὸν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πολιτικοκρατικὸν δεσποτισμὸν. Οὕτω εἰς πέντε μελέτας ἐπισκοπῶν τὰ πολιτεύματα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὁμοσπονδιῶν, τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ συντάγματα τῶν διαφόρων κρατῶν, τὰς σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας εἰς τὰς συγχρόνους δημοκρατίας, τὴν αὐτονομίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς καὶ τὰς σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας εἰς τὸ ὀρθόδοξον Βυζάντιον, διαπιστοῖ μόνον τὰ ἐκάστοτε συντάγματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος θεσπίζοντα νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν πολιτικὴν διὰ ἀπλῶς ἀδιάφορον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Κληρὸν τῆς, ἀλλὰ καὶ τὸσον ἐπιζήτημον, ὥστε νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐχθρικοτάτη. Κατὰ τὸν σ., τὸσον ἐξ ἀρχῆς ἐξουσιαστικὴ καὶ ἀχαλινώτως κηδεμονευτικὴ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύεται ἡ ἑλληνικὴ πολιτικοκρατία, ὥστε κατὰ ἀντίχριστον καὶ ἀνθελληνικὴν ψύχωσιν» νὰ τὴν χρησιμοποίησιν ὡς αὐτόχρημα «φύσει δούλην», «ἀπλὴν τελετουργὸν τῶν τύπων τῆς λατρείας». Εἰς τὰ δόγματα τῶν πολιτικοκρατῶν τῆς χώρας μας ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀποδίδει ὁ σ. τὴν ἀδυναμίαν τῆς τελευταίας νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὴν εὐαγγελικὴν συνείδησιν, μόρφωσιν καὶ ζωὴν, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτικοκρατία αὐτὴ ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν Κληρὸν μας με συστηματικότητά τὰ μέσα τῆς ἐλευθέρας χριστιανικῆς ἀναπτύξεως τῶν, ἐνώ δὲ «κατὰ προνόμιον εἰρωνικώτατον» ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους «ἀποκλείεται ἀπὸ κάθε ἀνάμειξιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων» καὶ ἀπὸ τῆς ἐκπαίδευσιν τοῦ Κλήρου τῆς, «καὶ θρησκευτικὰ ἀρχαῖα ἑλλῶν ὁμολογιῶν ἀναμιγνύονται ἐνεργότατα καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν θρησκευτικὴν τῶν ἐκπαίδευσιν δι' ἰδίων σχολείων καὶ λυκείων».

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἐπὶ τοῦ διδάκτορος τῆς Νομικῆς καὶ δικηγόρου κ. Ἰω. Θ. Παναγοπούλου, γνωστοῦ ἐν τοῖς κύκλοις τοῖς θεολογικοῖς διὰ τῶν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα ἀσχολιῶν του, ἐξεδόθη ἑναγχος πολυτίμου μονογραφία ἐξετάζουσα ἐν ἐκ τῶν σοβαρῶν ζητημάτων, τὴν «Σιμωνίαν» ('Αθήναι 1946 σελ. 127). Ὁ συγγραφεὺς καὶ ἄλλοτε ἐπραγματεῦθη ἐπιτυχῶς ζητήματα ἐνδιαφέροντα τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τὸ «περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων» ('Αθήναι 1939) καὶ περὶ «Τετάρτου Γάμου» ('Αθ. 1946). Ἐκ τῆς παρατιθεμένης πλουσίας,

ήμετέρας και ξένης, βιβλιογραφίας ἐμφαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς δαψιλῶς ἐμελέτησε τὰς πηγὰς. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐξετάζονται αἱ πρῶται Ἐκκλησίαι καὶ αἱ τελοῦμεναι Ἀγάπαι, ἡ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξέλιξις καὶ ἀνάπτυξις τῆς Ἰδρυθείσης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας οἱ κυριώτεροι ἐχθροὶ ἦσαν οἱ ἀναφανέντες αἰρεσιάρχαι, ἐν οἷς ἐκ τῶν πρῶτων ἦτο Σίμων ὁ μάγος, ὅστις ἐξετάζεται λεπτομερῶς, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἐνώπιόν του ὁλόκληρον τὸν αἰρεσιάρχην, ὡς καὶ τὴν διένεξιν περὶ τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ.

Εἰς δὲ τὸ δεύτερον κεφάλαιον, μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὁλοκλήρου τῆς διδασκαλίας Σίμωνος τοῦ Μάγου, ὁ συγγραφεὺς, πραγματευόμενος τὴν Σιμωνίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὅτι καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ ἐν ἄλλαις ἱεροπραξίαις ἡ λήψις χρημάτων παρὰ τοῦ ἱερέως «εἶναι βαρύτερον ἐκκλησιαστικὸν ἄδίκημα» (σελ. 60), ἀναγράφον «Πατριάρχην Ἡρακλείας Γεράσιμον» κατὰ παραδρομὴν. Ἡ Σιμωνία ἐξετάζεται κατόπιν ὡς αἵρεσις καὶ ἀναγράφονται ὀνομαστὶ τῶν διαφόρων Πατριαρχῶν αἱ κατὰ τῆς Σιμωνίας ἐγκύκλιοι καὶ ἐπιστολαί, ἀγνοοῦμένης τῆς σπουδαίας ἐπιστολῆς τοῦ Πατριαρχοῦ Γεναδίου τοῦ Σχολαρίου, πρῶτου μετὰ τὴν Ἀλωσιν, ἦν ἀγνοοῦσι καὶ οἱ διάσημοι κανονολόγοι Γ. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς εἰς τὸ κλασσικὸν πεντάτομον ἔργον τῶν «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων» (σελ. 69 ὑποσ.). Ἀντὶ τῆς Σιμωνίας ὁμοῦς ἐφευρέθη τὸ Ἐμβρατήκιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκόλυπτοντο πολλὰ Σιμωνικά καὶ πράξεις. Ἐνεκεν τούτου συνεκλήθη ἡ ἐπιτρεμίου τοῦ Β' Σύνδου ἐν ἔτει 1572, ἥτις ἀπηγόρευσε τὴν τε Σιμωνίαν καὶ τὸ Ἐμβρατήκιον. Ἐξετάζεται κατόπιν πότε εἶναι τετελεσμένον τὸ ἄδίκημα τῆς Σιμωνίας, ὅπερ τιμωρεῖται διὰ διπλῆς ποινῆς καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ (Καν. Β' τῆς Δ' καὶ ΚΘ' Ἀποσ.). Ἐνταῦθα ἐξετάζεται ἡ Σιμωνία καὶ κατὰ τὸ Δίκαιον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐπιτρέπει τοῖς Κληρικοῖς τὴν λήψιν τῶν οἰκείων βουλήσεων, διδομένων ὡς διὰ τῶν διαφόρων Συνόδων καθώρισεν, καὶ ἐρευνᾷ τὰ τελεσθέντα ὄντια ἐπὶ Πάπα Ἀλεξάνδρου Βοργίου μέχρι τῆς κωδικοποιήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας, ἐπιτευχθείσης διὰ τοῦ διατάγματος Codex juris Canonici ἐν ἔτει 1917 ἐπὶ Πάπα Βενεδίκτου ΙΕ'. Ἐξετάζεται κατόπιν ἡ Σιμωνία κατὰ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον, καὶ τέλος ἡ Σιμωνία ἐν τῇ Αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰστορεῖται ἡ πολυκροτος δίκη τῶν καταδικασθέντων ὑπουργῶν Ι. Βαλασοπούλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Β. Νικολοπούλου ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὡς καὶ τῶν τριῶν (γρ. τεσσάρων) Μητροπολιτῶν, Μεσσηνίας Στεφάνου, Πατρῶν καὶ Ἡλείας Ἀβερκίου, Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος καὶ τοῦ ἐκ θλίψεως ἀποθανόντος Ἀργολίδος Καλλινίκου, ἥτις ἐγένετο ἀξιώσει τῆς κοινῆς γνώμης, ἦν ἐξήπτην ὁ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἀποστόλου Μακράκη αὐστηρὸς ἔλεγχος, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν καταδίκην τῶν δύο ὑπουργῶν, καὶ εἰς τὴν παραίτησιν τῶν Ἀρχιερέων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τότε ἐπεχειρήθη ἡ Σιμωνία νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς δωροληψία. Τοιοῦτον τὸ περὶ Σιμωνίας ἔργον τοῦ κ. Ἰω. Θ. Παναγοπούλου, ἀποτελοῦν λαμπρὸν σύνοψιν τῶν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νεωτέρων γραφέντων. Ἡ Σιμωνία, ἀναφανείσα ἀπὸ τοῦ πρώτου χρόνου τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐθεωρήθη βαρύτερον ἄδίκημα καὶ αἵρεσις καὶ δι' αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον ἐκκλησιαστικὸν ἁμάρτημα ὅπερ τιμωρεῖται διὰ διπλῆς πνευματικῆς ποινῆς καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ.

Δέον νὰ προστεθῇ ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ τὸ ὑπὸ τοῦ σ. ἀναγραφόμενον (σελ. 123), ὅτι οἱ κληρικοὶ ὡς γλισχροτάτα ἀμειβόμενοι εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἀντικρούωσι τὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τῆς ἀθλιότητος...

+ Ο ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐρημνία Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπιμελεῖα Βασιλείου Μ. Βέλλα Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: 1) Ἀμώσ. Εἰσαγωγή—μετάφρασις ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ—κείμενον τῶν Ο'—Σχόλια, ὑπὸ Βασιλείου Μ. Βέλλα Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐκδοτ. Οἶκος «Ἀστὴρ» Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου. Ἀθῆναι 1947 (σελ. ἡ +124).
Μιχαὴλ Γ. Γαλανοῦ, συγγραφέως-κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου, πληρεξουσίου εἰς τὰς διπλὰς Ἀναθεωρητικὰς Βουλὰς 1910 καὶ 1911, Μελέται περὶ τῆς κρατικῆς εὐσεβείας καὶ τῶν σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1946 (σελ. 223).

Στοιχεῖα Ἑλληνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴν διδασκαλίαν τοῦ Καθηγητοῦ *Γεωργίου Θ. Ράμμου*. Ἀθῆναι 1947 (σελ. 248).

Στρατῆ Π. Κολαξιδέλη, Θρύλος καὶ Ἱστορία τῆς Ἀγίας τοῦ ἡσίου Λέσβου. Τεύχος Α'. Μυτιλήνη 1947.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἡ ἱερὰ Μητρόπολις Γυθείου καὶ Οἰτύλου ζητεῖ Ἱεροκήρυκα καὶ Γραμματέα, κατὰ προτίμησιν Ἱεροφάνους. Οἱ βουλλόμενοι νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὰς θέσεις ταύτας παρακαλοῦνται νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὸν οἰκίον Μητροπολίτην.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐπιστολαί, ἄρθρα, βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ἐπ' ἀναλλαγῆ: Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἐκκλησίας», Ὁδὸς Μοσχονησίων 12Α Ἀθήνας 8. [Τηλέφ. 82,219].

Συνδρομαὶ καὶ ἐμβάσματα διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς: Πρὸς τὸν Διαχειριστὴν τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησίας», Ἀθήνας (Κ), ὁδὸς Φιλοθέης 19.

Οὐδεμία αἰτησις πρὸς ἐγγραφὴν λαμβάνεται ὑπὸ ὄψιν ἂν δὲν συνοδεύηται ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου τῆς συνδρομῆς.

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται, δέον δὲ νὰ ἦνε εὐανάγκωστα καὶ γεγραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνον ὀψευς τοῦ χάρτου.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ἐμβάσματα διὰ ταχυδρομ. ἐπιταγῆς νὰ ἀναγράφουν ὀπισθεν αὐτῆς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς καὶ νὰ τὰ ἀπευθύνουν πρὸς τὸν Διαχειριστὴν τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» Φιλοθέης 19.

Αἰδ. Δημ. Παπανικολάου Καστρίτσα Ἰωαννίνων ἡ διευθύνσις σας ἐτακτοποιήθη.—*Ἀθαν. Παπαθεοδορόπουλον* Ζήρια Πατρῶν: ἔνεκα τεχνικῶν δυσκολιῶν τὸ φύλλον θὰ στέλλεται μὲ τὴν αὐτὴν διευθύσιν· συνεννοηθῆτε μὲ τὸν διανομέα σας ὥστε νὰ τὸ παραδίδη εἰς τὸ πρόσωπον, περὶ οὗ μᾶς γράφετε. Ἐλήφθησαν δοχ. 6.000, ἀναμένομεν τὴν συνδρομὴν τοῦ 1946.—*Δημ. Σκουφάλου* Βροντάδες Χίου: ἐλήφθη ἡ συνδρομὴ τοῦ 1947, ἀναμένομεν τὴν τοῦ 1946.

Πᾶσα μεταβολὴ διευθύνσεως δέον νὰ μᾶς ἀνακοινῶνται ἁμέσως, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς θέσεως, ἐξ ἧς ἡ μετάθεσις. Ἄνευ τῆς σημειώσεως ταύτης ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἀποστολὴ τοῦ φύλλου εἰς τὴν νέαν διεύθυνσιν.

= Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α =

[1] ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρὸς τὸν Ἱερομόναχον Πολύκαρπον Χατζηϊωάννου
(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε ὅπως ἐφανίσθῃς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 1ην Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 10ην π.μ. ἐν τοῖς ἐν Ναυπλίῳ Γραφείοις τῆς Ἱ. ἡμῶν Μητροπόλεως ἵνα ἀπολογηθῇς ὡς κατηγορούμενος ἐπὶ ἀποβολῇ τοῦ ράσου καὶ λοιποῖς σοβαροῖς παραπτώμασι.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι, ἐάν δὲν ἐφανίσθῃς τὴν ὡς ἄνω ἡμέραν καὶ ὥραν, ἡ κατὰ σοῦ σχηματιζομένη δικογραφία θεωρηθήσεται περατωθεῖσα.

† Ὁ Ἀργολίδος Χρυσόστομος

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

Ι. Μητρόπολις Καλαβρύτων και Αιγιαλείας

Στερουμένης της ένορίας Πλανητέρα τακτικού Έφημερίου, καλούμεν τους βουλομένους να καταλάβωσι την θέσην ταύτην και έχοντας τὰ νόμιμα και κανονικά προσόντα, όπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης υποβάλωσιν ήμιν τὰ υπό του άρθρου 48 του άναγκ. Νόμου 2200 «περί Γ. Ναών και Έφημερίων» προβλεπόμενα πιστοποιητικά, καθ' όσον μετά ταύτα θέλομεν προβή εις την ανακήρυξιν των υποψηφίων. Αίγιον τῆ 23 Μαΐου 1947 † Ο Καλαβρύτων και Αιγιαλείας Άγαθόνικος.

Ι. Μητρόπολις Καρυστίας και Σκύρου

Έχοντας υπ' όψιν τὰς διατάξεις των άρθρων 46, 47 και 48 του υπ' άριθ. 2200)40 Α.Ν. «περί Γερών Ναών και Έφημερίων» και προκειμένου να προβώμεν εις την πλήρωσιν της κενῆς Έφημεριακής θέσεως του ιεροῦ ναοῦ «Άγιος Γεώργιος» Θαρρουνίων, καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τὰ υπό του Νόμου οριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ὡς άνω θέσεως ὅπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης υποβάλωσιν ήμιν τὰ δικαιολογητικά των προκειμένου να προβώμεν εις την ανακήρυξιν αὐτῶν ὡς υποψηφίων. Έν Ἀθήναις τῆ 15)5)1947

† Ο Καρυστίας και Σκύρου Άνανίας

Ι. Μητρόπολις Ἡλείας

Έχοντας υπ' όψιν τὰς διατάξεις των άρθρων 46, 47 και 48 του υπ' άριθ. 2200)1940 Άναγκαστικοῦ Νόμου «περί ιερῶν ναῶν και εφημερίων» και προκειμένου να προβώμεν εις την πλήρωσιν της κενῆς εφημεριακής θέσεως του ιεροῦ ναοῦ ἁγίου Διονυσίου Κυλλήνης, καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τὰ υπό του Νόμου οριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ὡς άνω θέσεως, ὅπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως του παρόντος, υποβάλωσιν ήμιν τὰ δικαιολογητικά των, προκειμένου να προβώμεν εις την ανακήρυξιν αὐτῶν ὡς υποψηφίων. Έν Πύργῳ τῆ 23 Μαΐου 1947 † Ο Ἡλείας Γερμανός

Ι. Μητρόπολις Τριφυλίας και Ὀλυμπίας.

Προκειμένου να προβώμεν εις προκήρυξιν υποψηφίων πρὸς πλήρωσιν των κενῶν εφημεριακῶν θέσεων 1) Ἀγ. Ἀποστόλων Χώρας, 2) Εἰσοδ. Θεοτόκου Θεισσάς, 3) Προφήτου Ἡλιοῦ Ἀγ. Ἡλίου, 4) Ἀγ. Τριάδος Ψαρι, 5) Θεοτόκου Κρεσταινῶν, 6) Ἀγ. Δημητρίου Λαδικοῦ και 7) Ἀγ. Γεωργίου Σμιλουτιῆς, καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τὰ υπό των άρθρων 46, 47, 48 του Α. Νόμου 2200)40 και τὰ υπό του άρθρου 16 του Ν. Δ. 586 οριζόμενα προσόντα, ὅπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης ἀποστελῶσιν ήμιν τὰ οριζόμενα πιστοποιητικά. Έν Κυπαρισσίᾳ τῆ 5 Ἰουνίου 1947.

† Ο Τριφυλίας και Ὀλυμπίας Άνδρέας

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ Τ.Α.Κ.Ε.

Ἡ εἰσπραξις των συνδρομῶν των ι. ναῶν ὑπὲρ του περιοδικοῦ «Έκκλησία» ενεργεῖται κατὰ τὸν Νόμον 2200)40 ὑπὸ των κατὰ τόπους ΤΑΚΕ σὺχι δι' ἰδιαιτέρων διπλοτύπων του περιοδικοῦ τούτου, ἀλλὰ δι' ἐκείνων διὰ των ὁποίων εἰσπράττονται οἱ πόροι του ΤΑΚΕ.

Δι εἰσπράξεις αὐτὰς ἐκ συνδρομῶν πρέπει να μεταφέρονται εις εἰδικὴν στήλην των μηνιαίων Καταστάσεων εἰσπράξεων των Τοπικῶν ΤΑΚΕ των υποβαλλομένων εις τὸ Κεντρικὸν (ΤΑΚΕ), δπὸθεν θὰ ἀποδίδωνται εις τὸ Περιοδικόν.

(Έκ τῆς Διευθύνσεως του ΤΑΚΕ)

ΔΙΑ ΤΑ ΕΚΚΛΗΣ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΝΑΩΝ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Συντελεσθέντος του καθορισμοῦ των συνδρομῶν των ιερῶν ναῶν των ἐπαρχιῶν, παρακαλοῦνται θερμῶς τὰ Έκκλησιαστικά Συμβούλια αὐτῶν ὅπως, συνηνοοῦμενα μετὰ των Μητροπολιτικῶν Γραφείων, σπεύσωσι τὸ ταχύτερον να καταβάλωσιν αὐτὰς εις τὰ Τοπικά ΤΑΚΕ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ ΔΡΧ. 15.000

Η ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΘΟΣ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΔΡΧ. 5.000

Η ΤΡΙΑΣ ΤΩΝ ΥΨΙΣΤΩΝ ΑΞΙΩΝ
ΤΟΥ ΑΛΗΘΟΥΣ, ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙΑΣ

ΔΡΧ. 5.000

Έν τοῖς Γραφείοις τῆς «Έκκλησίας»

Οἱ ἐμβάζοντες τὸ ἀντίτιμον 10 ἀντιτύπων ἐς ἐκάστου των βιβλίων τούτων λαμβάνουν ἐν ἐπι πλεον δωρεάν

ΔΙΑ ΤΑ ΕΚΚΛΗΣ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Παρακαλοῦνται τὰ Έκκλησιαστικά Συμβούλια των ναῶν Ἀθηνῶν, Πειραιῶς και Περιχώρων, ὅπως καταθέσωσιν εις τὸ ΤΑΚΕ τὴν συνδρομὴν των ὑπὲρ του περιοδικοῦ «Έκκλησία», ὡς εἰδοποιήθησαν παρὰ τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἰδιωτῶν	Δρχ.	12.000
Φοιτητῶν και σπουδαστῶν Ἱερατικῶν		
Σχολῶν		6.000
Ἐξωτερικοῦ	Δολλ.	6
Τιμὴ ἐκάστου φύλλου	Δρχ.	1.000
Προκηρύξεις ἐκλογῆς ιερῶν:		
1) διὰ μόνην θέσιν		5.000
2) διὰ πλειονας τῆς μιάς ἐν τῆ αὐτῇ		
Προκηρύξει ἐκάστη πρὸς δραχμῶς		3.000
Οὐδεμίαν Προκήρυξιν θὰ δημοσιεύεται μὴ συνοδευομένη ὑπὸ του ἀντιτίμου αὐτῆς.		
Αἱ συνδρομαὶ προκαταβάλλονται.		

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ,”

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

† Ο Ἀθηνῶν ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

† Ο Ὑδρας-Σπετσῶν-Αἰγιῆνης ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

† Ο Ἐδέσσης-Πιέλλης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Καθηγητῆς του Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκός

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΗΣ

Ἰγνητῆς του Πανεπιστημίου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Π. Σ. ΜΑΝΩΛΕΣΣΗΣ

Έν Ἀθήναις τόποις «Φοῖνικας», Λεωνάτου 4